Piscul Cornişorului. 1945–1946

Silvia MARINESCU–BÎLCU*
Radian–Romus ANDREESCU**

Abstract: *In this article are turned to account the results of the researches carried on in the '50th in the eneolithic settlement from Piscul Cornişului, the one which designated Sălcuţa culture, specific for the Olt river valley Western region. The settlement is placed on a hill on Desnăţui river right shore, on the territory of Plopşor village, Sălcuţa comune, Dolj county. The researches carried on by Hortensia Dumitrescu between 1945–1946 led to the discovery of two habitation levels represented by the wood and clay buildings burnished remains. There have been discovered at least 7 buildings, some of them massive, with inner hearts. The archaeological finds are varied: ceramics, antropomorphical figurines, flint, stone, bone, antler and cupper tools. The ceramics were discovered in quantites and well tipologically diversified. The ceramics analysis showed the existance of commun shapes for the two levels but also of some which seem to individualize the two habitation levels, for example the little amphora type vessels. The good resemblances with the material belonging to Gumelniţa culture found on the Olt river left shore rise the problem of a regional variety (Sălcuţa culture) found on the Olt river Western shore, included in the cultural complex Kojadermen–Karanovo VI–Gumelniţa.*

Keywords: *Sălcuţa culture, habitation level, pottery shape and decoration.*
Cuvinte cheie: *cultura Sălcuţa, nivel de locuire, forme şi decoruri ceramice.*

În colecţiile încă nevalorificate ale Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan" se găsesc, printre altele, şi materialele rezultate din cele două campanii de săpături arheologice efectuate de Hortensia Dumitrescu (în colaborare cu Dorin Popescu şi C. S. Nicolăescu–Plopşor) la Piscul Cornişorului, binecunoscuta aşezare sălcuţeană (Pl. 1; fig. 1-2).

Se cuvin făcute de la început câteva rectificări. Aşezarea de pe malul drept al Desnăţuiului[1] (în opinia noastră de tip *tell*) se află pe teritoriul satului Plopşor, com. Sălcuţa, jud Dolj, iar meritul descoperirii ei îi revine lui C.S. Nicolăescu–Plopşor care, elev fiind în clasa a IV-a de liceu a cules de aici o serie de fragmente ceramice şi vase ducându-le Muzeului Theodor Aman din Craiova, al cărui director era profesorul său de istorie – Şt. Ciuceanu (carnet de note – H. Dumitrescu).

După cum se ştie (din păcate) rezultatele săpăturilor întreprinse pe Piscul Cornişorului (fig. 2) de către I. Andrieşescu în trei campanii (1916, 1919, 1920) sunt ca şi pierdute (odată cu documentaţia respectivă) cele trei planşe publicate de autorul lor (I. Andrieşescu 1929, pl. I–III) rezumându-se la câteva vase, un fragment de statuetă antropomorfă şi de acum celebrul (şi atât de discutatul) sceptru de piatră. Cât priveşte materialele rezultatele din cercetările lui Carl Schuchard ele se află (în copleşitoarea lor majoritate) la Berlin, cele câteva restituite Muzeului Naţional de Antichităţi fiind la rândul lor rătăcite.

În mod bizar, numele culturii Sălcuţa a fost dat de M. Al. Tzigara–Samurcaş fapt ce pare să-l fi deranjat pe I. Andrieşescu[2], el fiind primul care a întreprins săpături în această aşezare (I. Andrieşescu 1929, p. 1–8).

---

* Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", Henri Coandă 17, Bucureşti.
** Muzeul Naţional de Istorie a României, Calea Victoriei 12, Bucureşti.

[1] Autoarea săpăturii notează în carnet: "Movila face parte dintr-un bot de deal care reprezintă mai multe şei despărţitoare şi care la rândul lor intră în Platforma Olteană". N-am insistat însă asupra descrierii zonei întrucât ea a fost făcută de D. Berciu (1961, p. 155-157) care a întreprins la rândul lui săpături aici în anul 1951. Pe baza acestora a şi împărţit cultura Sălcuţa în patru faze greu decelabile.

[2] I. Andrieşescu (1929, p. 1, nota 1) scrie: "Dans les Convorbiri Literare, LVI, 1924, pp. 224-225 et fig 12 M. Al. Tzigara-Samurcaş publie une autre figurine de Sălcuţa, en lui donant ce nom. C'est une question à discuter, bien que, en fait du batême, le rôle de prêter le nom incombre peut-être en premier lieu à celui qui a fait la découverte."

În anul 1945 şi 1946[3] au loc cele două campanii, mai sus-amintite, ale Hortensiei Dumitrescu la care au participat, aşa cum am mai menţionat, Dorin Popescu şi C.S. Nicolăescu–Plopşor. Materialele rezultate din aceaste campanii constituie obiectul preocupărilor noastre. Precizăm de la început că o parte dintre aceste materiale şi-au pierdut identitatea în timp ce o alta, din pricina diverselor mutări, nu ne-au mai fost accesibile. Totodată singura documentaţie păstrată constă din carnetul de note al Hortensiei Dumitrescu. Dar întrucât materialul, ca şi informaţiile conservate (cu toate carenţele mai sus menţionate) prezintă un deosebit interes, am considerat utilă atât publicarea lui, cât şi a rezultatelor din teren obţinute cu prilejul celor două campanii de săpături.

Astfel, în 1945 prima secţiune, A (de 3X16 m, reduşi mai apoi la 10 m) situată în zona de nord–est a fost extinsă (în vederea degajării unei locuinţe) cu o alta notată cu B (de 3X10 m) ajungându-se la o suprafaţă A–B de 10X6 m; secţiunea C – aflată pe panta de sud–est fusese de 5X3 m; secţiunea D din sud–estul aşezării de 19X3 a fost prelungită cu o alta – E – de 3x20 m; iar secţiunea H din 1946, plasată în capătul estic (dar în panta dinspre sud) a avut 10X4 m (fig. 2). În acest mod s-au cercetat aproximativ 232 m^2.

Sesizând carenţele cercetărilor limitate din aceea vreme, într-un raport asupra acestora Hortensia Dumitrescu scria: "săpăturile (de la Piscul Cornişorului – n.n.) trebuie reluate cu mijloace mai ample şi cu tehnică mai nouă, aşa cum s-a procedat la Hăbăşeşti".

Revenind la cercetările din 1945–1946 de la Piscul Cornişorului, întrucât nivelurile de locuire au fost notate de sus în jos, vom respecta la rândul nostru această ordine, menţionând în acelaşi timp că diferenţele de adâncime sunt rezultatul amplasamentelor secţiunilor, ele fiind trasate în unele cazuri pe pante, iar cota 0 (la acea vreme) nefiind marcată, adâncimile au fost luate de la nivelul actual al solului.

Toate fragmentele ceramice rezultate din primii 0.20–0.35 m, din stratul de pământ vegetal la baza căruia se aflau, fuseseră lipsite de context şi deosebit de amestecate: Coţofeni, Hallstatt, dacice şi medievale, deşi pe unele schiţe de profile pentru simplificare acest prim strat fără resturi de locuinţe, vetre etc. a fost notat uneori ca "strat Coţofeni"[4].

La 0.35–0.40m adâncime apare chirpiciul ars, deci locuinţele propriu-zise, cu dărâmături deosebit de consistente situându-se între 0.40 (0.55–0.60) – 0.70 (0.90)m. Un strat intermediar separă aceste locuinţe de grupa locuinţelor incendiate aflate între 1 (1.20) – 1.10 (1.45–1.65) m adâncime. În acest strat intermediar (dintre cele două niveluri marcate prin locuinţe incendiate) s-au descoperit atât fragmente sălcuţene, cât şi o vatră cu vase în preajmă, care însă n-au suferit de pe urma arderii secundare, atestând deci o locuire fie ea şi pasageră, care nu a sfârşit printr-un incendiu. Nu l-am putea socoti deci un simplu nivel de abandon.

Urmează un alt strat, gros de 0.50–0.60 m, lipsit de contexte dar conţinând fragmente ceramice arse în egală măsură la roşu şi la negru[5]. Sub acest ultim strat s-a săpat până la 2.70–3.25m adâncime în solul steril din punct de vedere arheologic; în cazul secţiunilor aflate pe pantă solul steril se afla la 1.60–1.80m (fig. 2; 3). În acest strat steril s-a descoperit şi o groapă, poate de bordei, în care se aflau pe lângă fragmente de chirpici şi două greutăţi de lut, specifice acestei staţiuni.

O situaţie deosebit de interesantă a fost întâlnită în suprafaţa E: înspre capătul de vest al săpăturii, dar mai pe centrul ei, sub una dintre locuinţe (III?) a cărei bază se afla la –1.15/–1.20m s-a descoperit, pe o lungime de 6 m şi o adâncime de 0.60 m o alveolare (fig. 4) plină cu chirpici şi mai

---

[3] D. Berciu (1961, p. 158) ne surprinde susţinând că Hortensia Dumitrescu împreună cu C. S. Nicolăescu-Plopşor şi Dorin Popescu au întreprins săpături la Piscul Cornişorului în 1947.

[4] Noi am respectat strict adnotările din carnetul de şantier.

[5] D. Berciu (1961, p. 185-192, fig. 44-47) publicând o serie de fragmente ceramice din cea mai veche locuire de pe Pisc le atribuie culturii Starčevo-Criş. Noi am găsit printre materialele păstrate din săpăturile Hortensiei Dumitrescu o serie de piese tipic vinciene dar în carnet sunt menţionate şi "fragmente ceramice cu slip portocaliu-roşcat " ca şi o "varietate de caneluri înguste, dese, plisate slab, dispuse vertical sau oblic". Ne întrebăm dacă nu cumva este vorba atât de dovezi de locuire starceviene cât şi vinciene. Nu îndrăznim să avansăm ipoteza unor posibile resturi Precriş, deşi (date fiind descoperirile de la Cârcea şi Grădinile) am putea avea în vedere şi o atare variantă. Cum însă materialele respective s-au pierdut sau rătăcit, semnelor de întrebare nu li se poate da un răspuns valabil.

multe vase arse secundar. Autoarea săpăturii înclina în egală măsură spre interpretarea ei drept bordei sau groapă. Dată fiind mica ei adâncime, situarea la baza nivelului de distrugere a locuinţei, ca şi conţinutul – vase arse secundar – am putea-o interpreta, cu titlu ipotetic, fie drept groapă de "fundaţie", fie drept o depunere al cărui scop (probabil tot ritual) este greu de intuit. Ar putea fi evident şi o locuinţă de suprafaţă anterioară.

Din păcate, nu dispunem de nici o informaţie asupra organizării interne a aşezării deoarece nici una dintre cele şapte locuinţe, din cele două niveluri incendiate, nu a putut fi degajată integral, deşi de pildă latura sudică a suprafeţei A a fost extinsă cu 3 m tocmai în vederea degajării locuinţei I, dar ea se continua pe pantă şi sub extremitatea sudică a noii suprafeţe, dovadă a dimensiunilor apreciabile ale locuinţelor de pe Pisc[6] (fig. 3).

În toate cazurile însă surprinde masivitatea stratului de chirpici arşi la roşu–cărămiziu atingând uneori 40–50 cm. Spre exemplu, în cazul unei locuinţe din nivelul al doilea al suprafeţei H, resturile incendiate ale acesteia se aflau pe o lungime de 6 m, stratul de chirpici, cu tot restul inventarului, depăşind 65–70 cm. grosime (fig. 3).

Printre şi sub dărâmături este semnalată prezenţa numeroaselor vase (multe miniaturi), fragmente ceramice, utilaj litic, de os şi de corn, un "ţest de copt pâine" chiar unele elemente arhitectonice – disc cu decor spiralic şi pictură roşie (fig. 28/7) – fusaiole, greutăţi, mari "suporturi frigărui" (?), resturi osteologice etc. În câteva cazuri s-au observat şi urme de pari (lemn ars), iar sub dărâmăturile locuinţelor, cenuşă şi pământ înroşit de foc.

De remarcat sunt şi vetrele descoperite în aşezare. Vatra din locuinţa I (suprafaţa B) avusese 1.40X1.60 m (fig. 3) numeroase fragmente ceramice şi vase întregibile în preajmă, iar din chirpiciul din jurul ei provin câteva dale mari de piatră (gresie). Care va fi fost funcţionalitatea lor este greu de precizat.

Alte două vetre au fost găsite în suprafaţa H, la 0.40 m adâncime, despărţite de aproximativ 1.80 m una de alta, într-o zonă cu mult chirpici, deci tot în locuinţe/locuinţă. Prima se afla în zona sud–estică a suprafeţei şi avusese depus la bază un vas globular. Cea de-a doua, deosebit de interesantă, din zona nord–estică fusese de dimensiuni relativ mari – 1X0,70 (0,80) m avusese numeroase fragmente ceramice "afumate", vase şi o unealtă de corn de cerb în prejmă, dar şi zece refaceri suprapuse cu aspectul mozaicat specific vetrelor neolitice, ultimele groase de 5–6 cm, denotând o îndelungată folosire de vreme ce a necesitat atâtea refaceri care, la rândul lor, ridică implicit şi problema refacerilor din locuinţă.

Două vetre relativ similare am descoperit şi noi la Borduşani (jud. Ialomiţa) în mediul gumelniţean[7].

Din locuinţe, respectiv din cele două niveluri cu resturi de construcţii incendiate[8], ca şi din stratul intermediar de cultură, a fost recoltat întregul inventar neperisabil: unelte, ceramică, plastică, diverse obiecte de lut, resturi osteologice de bovine, porcine, păsări, coarne de cerb, scoici, iar în cel de-al doilea nivel de locuinţe incendiate din suprafaţa H s-a descoperit cărbune de lemn şi "sâmburi calcinaţi semănând cu cei ai cireşei" (carnet de note – H. Dumitrescu).

Pentru *utilajul litic* cioplit s-a folosit *chaille*-ul adică "accidentul silicos cu aspect nodular care face corp comun cu roca gazdă (de obicei calcar şi/sau dolomit). *Chaille*-ul este constituit din opal şi

---

[6] Ne surprind deci dimensiunile reduse ale unor locuinţe descoperite de către D. Berciu (1961, fig. 30) pe Pisc. De pildă loc. 9 are 2.50X2 m; loc 10 – 1.50X1.75 m; loc. 11 – 2X1.50 m şi aceasta cu atât mai mult cu cât dimensiunile vetrei care suprapune locuinţa 12 – 1.50X1.50 m- le atingea aproape pe cele ale presupuselor (după noi) "locuinţe". Ne întrebăm pe bună dreptate dacă nu cumva, în cazul locuinţelor mai sus menţionate, ne aflăm mai degrabă în faţa unor simple gropi. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât, aşa cum s-a văzut mai sus, dimensiunile locuinţelor cercetate parţial de Hortensia Dumitrescu vor fi fost destul de mari.

[7] Vatra din carourile G3-G4 avusese şase refaceri (şi consecutive refaceri ale gardinei iniţiale) ca şi un gen de soclu, în timp ce aceea din carourile C6-D6 fusese mult mai elaborată. Ridicată pe un soclu cu două coloane a avut optsprezece rânduri de mozaicuri între care se aflau, ca şi la Piscul Cornişorului, straturi de cenuşă şi lemn carbonizat dar şi un gen de jgheab pe una din laturi.

[8] D. Berciu (1961, fig. 25-26) a descoperit la Pisc tot numai două niveluri de locuinţe incendiate.

calcedonie, are o culoare cenuşie, galbenă, brună sau neagră, o spărtură neregulată sau concoidală şi luciu sticlos sau de ceară”[9] (N. Anastasiu 1999, p. 34).

Sursa de materie primă necesară s-ar putea afla fie în Banat ori Serbia, fie în ramura estică a Carpaţilor Meridionali de unde roca ar fi putut fi adusă pe văile apelor. Culoarea rocii de la Pisc este predominant brun–gălbuie, rar brun–roşcată şi cu totul accidental cenuşie. Întrucât utilajul cioplit (după cum reiese din carnetul de şantier) este similar în ambele niveluri incendiate, îl vom prezenta nediferenţiat. Piesele cele mai notabile constau în patru vârfuri de lance (fig. 5/1–4) de diverse dimensiuni, minuţios retuşate (una descoperită într-o locuinţă – fig. 5/1) şi tot atâtea vârfuri de săgeată (fig. 5/5–8) dintre care unul miniatural (fig. 5/8). Numeroase sunt însă gratoarele (simple, mai rar duble – fig. 5/12, 14–16 – cu sau fără encoche) pe aşchii sau pe lame (fig. 5/11, 17; 6; 7/8–9, 13), lamele cu şi fără retuşe (fig. 7/1–7, 10–12), având însă adeseori retuşe de uzură, vârfurile (fig. 5/9) şi racloarele (fig. 5/10) fiind extrem de rare. Frecvente sunt şi aşchiile. Unele piese cum ar fi de pildă o lamă de mari dimensiuni (fig. 7/10) ca şi câteva alte piese au suferit de pe urma arderii secundare din locuinţe. În mod ciudat, lipsesc aproape cu desăvârşire nucleele, unicul exemplar (de mici dimensiuni) găsit fiind nesemnificativ. În directă legătură cu uneltele cioplite (care alături de aşchii dovedesc o prelucrare locală a uneltelor) stau şi câteva percutoare din granite şi gresii cuarţitice.

Uneltele şlefuite sunt rare, tăiate în roci magmatice şi metamorfice şi se reduc la câteva *herminete* îngrijit lucrate (fig. 8/1–3, 5), toate descoperite în nivelurile cu locuinţe incendiate, la un topor–ciocan perforat, uzat puternic de pe urma folosirii atât la vârf, cât şi la muchie (fig. 8/6) ajuns ca un fel de dublu ciocan, găsit în locuinţa I, şi la alte două fragmente de topoare, tot perforate, (fig. 8/4, 7) aflate de asemenea în zone cu chirpici. Un percutor şi un frecător (spart) de formă relativ ovoidală, plat la unul din capete intens folosit la frecarea diverselor obiecte, încheie seria utilajului litic.

Din metapodii de cervide au fost realizate pumnale (fig. 9/10) vârfuri de diverse dimensiuni (fig. 9/1–2, 5–6, 8–9), dintr-o diafiză de os lung de mamifer de talie mare s-a tăiat o dăltiţă (fig. 9/3), din alte fragmente osteologice s-au tăiat o serie de alte piese (fig. 9/4, 13–14), un pandantiv (fig. 9/12), o piesă tubulară, fragmentară, decorată (fig. 9/11), iar din corn o mare săpăligă cu o perforaţie rectangulară (fig. 9/15), descoperită în locuinţa din cel mai vechi nivel al suprafeţei H, piese intermediare (fig. 9/20) pentru unelte mici, baghete (fig. 9/16–19) etc. Defensele de mistreţ la rândul lor au fost transformate atât în pandantive, cât şi într-un gen de instrument (cuţit?) de tăiat (fig. 9/21, 22).

Piesele de aramă, deşi nu prea numeroase, sunt prezente şi ele în ambele niveluri constând dintr-un fragment de inel, din împungătoare cu secţiune rectangulară (fig. 8/8–9, 11) şi dintr-o piesă puternic deformată de arderea secundară (fig. 8/10).

Ceramica. Primul nivel cu locuinţe incendiate. Dintre categoriile ceramice cele mai bine reprezentate fac parte *vasele bitronconice cu umăr* puternic rotunjit (fig. 10/1–3, 6, 8), unele dintre ele aducând foarte mult cu un gen de castroane. Aceste vase sunt destul de diversificate morfologic dar în principal se individualizează prin corpul relativ bitronconic, fundul îngust, umărul puternic rotunjit, gura largă. Unele au un gât scund, răsfrânt spre interior sau drept, uneori cu o mică şănţuire la bază (fig. 10/3). Pe umăr au fie tortiţe triunghiulare, fie proeminenţe perforate vertical (fig. 10/1, 3). Alte piese au tortiţe sau proeminenţe pe diametrul maxim (fig. 10/6) (unele piese nu au însă nici tortiţe, nici proeminenţe – fig. 10/2, 8; 13/2). Vasele sunt lucrate în general din pastă relativ bună, arse la brun–cenuşiu sau brun–roşcat. Pe multe se mai păstrează urme de lustru. Înălţimea acestor piese variază în jurul a 15 cm.

Altă categorie relativ numeroasă este reprezentată de *străchini* de diverse mărimi (fig. 10/4–5, 7). Având o formă tronconică, multe dintre ele au o buză scurtă răsfrântă spre interior. Câteva au sub buză o mică proeminenţă perforată vertical. O piesă deosebită este reprezentată de o strachină de mari dimensiuni cu buza scurtă, răsfrântă spre interior. Pe umărul reliefat se află două toarte, dispuse vertical, în alternanţă cu doi butoni. Între toarte şi butoni sunt câte două rânduri de caneluri. Pe buză

[9] Silex în limbajul curent arheologic.

şi pe caneluri se mai păstrează urme de vopsea albă (fig. 11/1). O altă strachină are corpul tronconic şi buza dreaptă şi lată, cu o tortiţă relativ dreptunghiulară cu cioc, lăţită la partea superioară. La exterior, partea superioară a vasului este decorată cu linii grafitate (fig. 11/2). Un alt exemplar, cu buza răsfrântă spre interior, are un picior tronconic, gol la interior (fig. 10/9). Străchinile sunt modelate din pastă relativ bună, arse la brun–cenuşiu sau brun–roşcat. Majoritatea păstrează urme de lustruire atât la interior cât şi la exterior.

Vasele de dimensiuni relativ mari sunt diversificate din punct de vedere morfologic. Un prim tip îl constituie vasele bitronconice cu umărul mai mult sau mai puţin rotunjit şi gura dreaptă (fig. 12/6; 14/1, 3–4). Fundul este îngust, uneori inelar, iar gura de obicei foarte largă. Majoritatea sunt decorate cu barbotină, de regulă neorganizată, iar pe diametrul maxim (sau deasupra lui) au uneori proeminenţe organice. Un exemplar are partea superioară decorată cu ciupituri, iar cea inferioară cu incizii adânci dispuse oblic (fig. 14/1). Un alt tip este reprezentat de vase cu partea inferioară tronconică şi buză dreaptă sau cu umărul uşor rotunjit (fig. 13/1; 14/5). Sub buză au o tortiţă iar pe diametrul maxim proeminenţe organice. Sunt decorate cu barbotină, şiruri de alveole sau de incizii. Pasta din care au fost modelate este mai degrabă grosieră, de culoare brun–cenuşie sau cenuşie. Înălţimea lor variază în jurul a 20 cm. Un vas piriform de mari dimensiuni din pastă bună de culoare brun–cenuşie are gâtul foarte mic, gura largă şi umărul puternic rotunjit. Partea superioară este decorată cu incizii adânci, dispuse în aşa-numitul motiv al „labirintului”, încrustate cu pastă albă (fig. 12/1).

Vasele relativ globulare, de mici dimensiuni (circa 10cm), au fost modelate din pastă modestă, decorate cu barbotină (fig. 13/7).

O categorie specifică acestei staţiuni este reprezentată de cănile cu gâtul înalt, buza oblică şi corpul bombat. O toartă trasă din buză se sprijină pe umărul vasului, iar în partea opusă se află adeseori o proeminenţă (fig. 12/2, 4–5). Un exemplar are la partea superioară a corpului câte două nervuri verticale (fig. 12/2).

Un vas cu gâtul înalt şi corp bitronconic, cu două toarte trase din buză are pe diametrul superior două proeminenţe, iar pe umăr incizii verticale (fig. 14/2). Un altul bitronconic, cu gât înalt, are o singură toartă ce porneşte de sub buză şi se prinde pe vas deasupra diametrului maxim. La baza gâtului are patru mici proeminenţe de la care pornesc câte trei incizii oblice rezervând între ele şiruri de incizii („paranteze”) neglijent trasate (fig. 12/3).

Câteva fragmente ceramice din pastă relativ grosieră aparţin unor strecurători. În acest nivel au fost descoperite şi câteva vase miniaturale, străchioare, dintre care unele cu tortiţe decorate cu mici caneluri precum şi vase globulare (fig. 13/5, 8–9).

Dintre vasele mai deosebite amintim un mic vas cu tub de scurgere sub buză (fig. 13/6) şi unul oval cu patru picioruşe scurte (fig. 28/6).

Nivelul intermediar. Câteva vase provin din nivelul intermediar, cel care separă cele două niveluri individualizate prin locuinţe incendiate.

Sunt prezente vasele bitronconice cu umăr puternic bombat, cu buză scurtă, răsfrântă spre interior, având fundul îngust şi gura largă. Pe diametrul maxim au fie tortiţe perforate orizontal, fie proeminenţe organice perforate vertical, fie proeminenţe neperforate. Unele piese au pe corp barbotină, iar buza este lustruită. Înălţimea acestor piese este cuprinsă între 10–15 cm. Unul dintre vase avea un picior tronconic gol la interior. Altele sunt mai simple, fără gât scurt şi fără proeminenţe sau tortiţe, semănând cu un fel de castroane. Au mai fost descoperite în acest nivel vase tip borcan cu pereţii uşor arcuiţi, din pastă relativ grosieră, decorate cu barbotină şi cu şiruri de alveole şi proeminenţe.

Al doilea nivel cu locuinţe incendiate. Vasele bitronconice cu umăr puternic rotunjit, fund îngust şi gura largă sunt prezente şi în nivelul II (fig. 16/1–4). Pe diametrul maxim au proeminenţe perforate vertical (fig. 16/4). Un vas este decorat pe umăr cu grupe de incizii verticale (fig. 16/3). Unele sunt asemănătoare castroanelor, cu umărul rotunjit, buză dreaptă, răsfrântă spre interior şi o tortiţă sub diametrul maxim (fig. 16/1). Alt vas de acest tip are pe linia diametrului maxim o tortiţă, iar partea

superioară este decorată cu caneluri largi, orizontale (fig. 16/4). Sunt lucrate în general din pastă bună, arse la brun–cenuşiu, cu urme de lustru. Dimensiunile variază între 10–16 cm.

Vasele de mari dimensiuni sunt reprezentate prin piese de formă tronconică cu pereţii uşor arcuiţi şi buza dreaptă. Pe diametrul maxim se întâlnesc perechi de proeminenţe organice, iar corpul este decorat cu barbotină neorganizată (fig. 18/1–2). Altele au corpul tronconic, dar umărul uşor rotunjit, iar buza răsfrântă spre interior. Pe diametrul maxim au proeminenţe sau tortiţe, iar corpul este decorat cu barbotină (fig. 19/5). Unele vase au o formă accentuat bitronconică (fundul vasului are cam acelaşi diametru cu gura vasului), cu proeminenţe pe diametrul maxim, decorate cu barbotină neorganizată. Pasta este relativ grosieră, arsă la brun–cenuşiu, iar înălţimea lor depăşeşte 20–25 cm.

În acest nivel au mai fost descoperite o strachină cu buza îngroşată, având sub ea o proeminenţă perforată orizontal, un vas relativ globular, decorat cu barbotină, cu două tortiţe alternând cu două proeminenţe pe diametrul maxim, precum şi un capac mai deosebit de formă tronconică cu toarta realizată prin două mari perforaţii orizontale (fig. 16/7).

Câteva vase par a individualiza, prin forma şi decorul lor, acest nivel în raport cu celelalte. Un exemplar bitonconic cu gâtul înalt are buza uşor răsfrântă spre exterior. Sub buză, are o toartă dreptunghiulară cu un cioc la partea superioară, iar în partea opusă o proeminenţă organică (fig. 16/5).

Un alt tip este reprezentat de piesele care au corpul relativ bitronconic cu gâtul înalt, având pe umăr două tortiţe unghiulare perforate vertical (fig. 17/1–2; 22). Partea superioară a corpului este decorată cu puncte mari adâncite sau cu linii incizate dispuse într-un fel de triunghiuri haşurate (fig. 22). Un exemplar are corpul cvatrilobat decorat cu caneluri şi puncte mari adâncite (fig. 17/1). Gâtul şi partea inferioară sunt de obicei lustruite. Vasele sunt modelate din pastă bună de culoare brun–cenuşie.

Un tip de vas am putea spune caracteristic pentru cultura Sălcuţa este reprezentat de piese cu gâtul lung şi corpul tronconic, umărul mai mult sau mai puţin accentuat, similar unui gen de amforete (fig. 16/6; 21/2). Două toarte în bandă lată trase din buză se prind de umărul vasului. Corpul este uneori decorat cu nervuri dispuse vertical. Lucrate din pastă bună, de culoare gălbui–cărămizie cu urme de lustru, aceste vase se remarcă prin eleganţa formei şi calitatea modelajului.

Printre materialele de la Piscul Cornişorului se află şi câteva vase interesante lipsite însă de contextul descoperirii.

Unul are gâtul lung, uşor evazat, corpul bitronconic, umărul puternic rotunjit de tip “amforetă”. Două toarte trase din buză se sprijină pe umărul lui, iar corpul este decorat cu caneluri înguste dispuse oblic. Vasul de o formă elegantă, elongată, era de mari dimensiuni, înălţimea fiind de 24 cm (fig. 25/2).

Alte vase sunt oarecum asemănătoare morfologic cu cel descris mai sus, fără a avea însă forma elegantă a acestuia. Gâtul acestora era mai scurt, iar corpul este mai bombat şi mai scund. Toartele trase din buză se prind de vas pe umăr sau în zona diametrului maxim. Pe corp au proeminenţe alternate uneori cu un fel de caneluri oblice (fig. 25/1, 3).

Un exemplar bitronconic cu corpul cvadrilobat şi gâtul înalt are la partea superioară două tortiţe unghiulare şi două perforaţii. Corpul este decorat cu incizii verticale adânci şi împunsături (fig. 21/1).

Au mai fost descoperite străchini de diverse mărimi (fig. 25/4–5) printre care una cu umărul carenat, cu o mică proeminenţă sub el. O altă strachină, înaltă, are o formă tronconică, cu o proeminenţă sub buză. La interior este pictată cu grafit (benzi liniare, unghiulare, unghiuri haşurate, ove) iar la exterior are pictură bicromă (roşu–viţiniu pe fond alb), foarte prost conservată, cu motive spiralice (fig. 23). O altă strachină de mari dimensiuni (d=41 cm) are la interior un decor format din caneluri spiralate.

Un vas tronconic, de mari dimensiuni (27 cm) cu buza dreaptă înaltă, cu două tortiţe sub ea are corpul decorat cu barbotină. Au mai fost descoperite strecurători şi vase cu tub de scurgere relativ oblic.

Este destul de greu de făcut aprecieri pertinente pe marginea materialului ceramic pe care l-am avut la dispoziţie, dat fiind faptul că el este destul de puţin, sau mai precis vasele care au context arheologic clar sunt relativ puţine. Piesele publicate aici provin în principal din cele două niveluri marcate de locuinţe incendiate şi este destul de dificil de făcut o diferenţiere clară între ceramica acestor două niveluri. Lor le sunt comune atât vasele bitronconice cu umăr rotunjit cât şi străchinile sau vasele mari tronconice sau bitronconice. În primul nivel cu locuinţe incendiate par a se individualiza cănile cu o toartă şi gura oblică, în timp ce aşa-numitele "amforete" par să aparţină celui de-al doilea nivel cu locuinţe incendiate. Tot nivelului doi par să-i fie specifice vasele bitronconice cu tortiţe unghiulare decorate cu incizii, benzi cruţate şi puncte adâncite. Acest decor pare a fi specific acestui nivel.

Tehnicile de decorare sunt cam aceleaşi pentru toate nivelurile: multă barbotină, de obicei neorganizată, incizii sau crestături, caneluri, de regulă verticale. Ca o particularitate a aşezării de la Piscul Cornişorului, remarcăm numărul mare de tortiţe, unghiulare, verticale, orizontale, oblice, întâlnite pe diverse tipuri de vase, precum şi proeminenţele organice plasate pe corpul vaselor. Ceramica pictată bicrom ca şi cea cu grafit este foarte rar întâlnită[10].

Statuetele antropomorfe şi zoomorfe. Destul de slab reprezentate ele se reduc la numai câteva exemplare. Este vorba în primul rând de trei modeste statuete plate de os cu capul rotunjit (fig. 26/1, 3–4), două având sub el decupate două zone relativ trapezoidale (fig. 26/1, 4), cea de-a treia, acolo unde de regulă la statuetele de os gumelniţene se stilizează trunchiul, are o unică porţiune trapezoidală (fig. 26/3); partea lor inferioară, prelungă, era fie uşor rotunjită (fig. 26/2, 4), fie tăiată relativ oblic (fig. 26/1, 3). Baza uneia dintre piese fusese perforată (fig. 26/1). Un exemplar aparţine primului nivel de locuinţe (fig. 26/4), celelalte două celui de-al doilea (fig. 26/1, 3). Pe lângă acestea s-a mai descoperit o piesă mult mai puternic stilizată, partea superioară pare să fi fost tratată miniatural, dar din păcate este ruptă, fapt ce ar putea sugera o încercare de refacere a unui exemplar deteriorat anterior, ţinând seama de modul îngrijit de tratare şi fină finisare a părţii inferioare cu baza rotunjită (fig. 26/2). Şi ea a fost descoperită tot în primul nivel de locuinţe. Am mai menţiona încă o posibilă statuetă plată de os (rotunjită la bază), îngrijit finisată, a cărei parte superioară este ruptă din vechime (fig. 26/5) aparţinând aceluiaşi nivel. Sunt destul de bizare aceste piese (poate excesiv schematizate, sau în curs de prelucrare) având în vedere, pe de o parte că în aşezare s-a descoperit şi o statuetă identică celor gumelniţene (D. Berciu 1961, fig. 157/2), iar pe de alta, că toate au fost îngrijit finisate (deci posibil finite), deşi alegerea părţilor osteologice din care s-au tăiat nu indică un meşter prea priceput.

Din piesele de lut descoperite, una singură este întreagă dar modelată grosier din pastă de proastă calitate, capul, *en bec d'oiseau* cu ochiul drept marcat printr-o adâncitură/crestătură, braţele–ciot întinse lateral, partea inferioară masivă, baza relativ rotundă cu diverse neregularităţi (fig. 26/8), arsă secundar într-o locuinţă a primului nivel. Celelalte exemplare sunt fragmentare, constând dintr-o porţiune de tors cu un braţ întins lateral şi partea inferioară cu picioarele modelate separat, terminate cu un gen de tălpi (fig. 26/7). A fost redată în poziţie verticală şi lucrată dintr-o pastă grosieră, cu impurităţi, ardere secundară, cărămizie–cenuşie —provine sigur dintr-o locuinţă incendiată. Dintr-un alt fragment s-a păstrat doar partea centrală (asimetrică), neglijent modelată din pastă ceva mai bine aleasă, arsă la cărămiziu şi decorată pe ambele feţe cu puncte profunde dar neregulate şi dispuse anarhic (fig. 26/9).

[10] Analiza ceramicii este puţin relevantă în condiţiile unui lot restrâns de vase (practic au fost analizate doar vasele întregibile descoperite probabil în locuinţe, dat fiind faptul că majoritatea au urme vizibile de ardere secundară rezultate în urma incendiilor care au distrus locuinţele). De altfel, limitele acestei analize se pot evidenţia şi prin compararea descoperirilor făcute de Hortensia Dumitrescu cu cele ale lui D. Berciu (D. Berciu 1961). După cum se ştie, D. Berciu identifica la Piscul Cornişorului nu mai puţin de patru faze ale culturi Sălcuţa, fiecare cu mai multe subfaze. Analiza materialului ceramic nu susţine în opinia noastră existenţa acestor faze şi subfaze, multe dintre ele fiind ilustrate prin fragmente ceramice sau vase comune pentru întrega cultură (vezi spre exemplu faza Sălcuţa II, cu fazele IIa, IIb, IIc, subfaze care cu greu pot fi separate pe baza materialului ceramic prezentat).

Un picior fragmentar provine de la o statuetă lucrată dintr-o pastă de mai bună calitate arsă la brun la exterior şi cenuşiu la interior, are laba piciorului ovoidală, glezna marcată printr-o mică proeminenţă (fig. 26/10) şi a avut un înveliş îngrijit lustruit. Fragmentul a fost descoperit în cel de-al doilea nivel de locuinţe incendiate. În sfârşit, un alt fragment de picior modelat într-o pastă de mai bună calitate, arsă la cenuşiu, a fost decorat cu linii incizate pe partea anterioară şi cu o spirală pe fesă (fig. 26/6). Reţinem pe de-o parte că este singurul exemplar de statuetă decorat, similar majorităţii pieselor gumelniţene, şi pe de alta că şi din punct de vedere tehnologic (pastă, modelaj etc.) fragmentul se apropie tot de vecinii estici.

Nici piesele de caracter zoomorf nu sunt prea numeroase. Un fragment de cornut în intenţia modelatorului redă destul de probabil un taur cu coarnele arcuite, greabănul marcat, botul perforat orizontal (fig. 27/4) lucrat din pastă modestă, ars la negru–pătat. Un altul are creştetul capului rupt (dar perforat orizontal) şi deci nu putem preciza dacă a avut sau nu coarne; botul perforat şi el (tot orizontal), picioarele anterioare masive (fig. 27/1), pastă modestă, ardere cenuşie, acoperită cu o peliculă albicioasă. Interesant este însă un cap lucrat dintr-o pastă relativ bună, ars la negru, tratat mai ciudat: monocorn, ochii redaţi prin crestături lunguieţe şi adânci, botul (rupt) uşor ridicat în sus are la rândul lui, pe una din laturile mai bine conservate, o crestătură cu ajutorul căreia se va fi indicat nara (nările) animalului (fig. 27/2). Seria pieselor zoomorfe se încheie cu o protomă (de asemenea fragmentară) lucrată dintr-o pastă cu pietricele şi nisip în compoziţie, arsă la brun–pătat, coarnele şi una din urechi rupte din vechime, botul perforat (fig 27/3).

Deşi aparţine altui orizont cultural (respectiv culturii Vinča), fiind descoperit la adâncimea de 2.50 m (în suprafaţa H), prezentăm aici şi un fragment de vas altăraş cu aplicaţii zoomorfe, lucrat dintr-o pastă de bună calitate, ars la cenuşiu, pare a fi avut trei sau patru picioruşe (s-a păstrat doar unul) şi capul stilizat *en bec d'oiseau* al unui animal având pe nas două puncte adâncite. Corpul vasului a fost decorat cu scrijelituri neglijente dispuse în benzi (fig. 27/5), motive şi tehnici tipic vinciene.

Printre obiectele de lut am menţiona un vas–măsuţă altăraş cu patru picioruşe (fig. 28/1), modelată neglijent dintr-o pastă modestă şi ars secundar într-o locuinţă a primului nivel; un gen de copaie din acelaşi nivel şi pastă de proastă calitate; un fragment de "tron" cu speteaza triunghiulară lucrat din pastă cu impurităţi şi ars la negru–cenuşiu, dar cu un înveliş îngrijit şi bine lustruit (fig. 28/2).

Tot în primul nivel cu locuinţe incendiate s-a descoperit şi un model de picior (stâng) dintr-o pastă relativ bună, ars la brun–cenuşiu, dar suferind şi de pe urma arderii secundare, păstrând pe alocuri urmele lustrului, aplicate pe un înveliş de lut fin (fig. 28/5) şi un altul de mici dimensiuni, fragmentar (fig. 28/4).

Sunt de asemenea prezente fusaiole, de diferite tipuri şi dimensiuni (fig. 29/4–8), conuri neglijent modelate, perforate (fig. 28/3), mici pastile, numeroase vase miniaturale cu şi fără picioruşe (fig. 28/10–11), un văscior paralelipipedic cu unul din pereţi perforat (fig. 28/12).

Deosebit de numeroase sunt însă la Piscul Cornişorului greutăţile masive de lut de forme variabile —ovoidale, dar cu două prelungiri perforate (fig. 29/2) sau alungite având de asemenea extremităţile prelungite mai mult (fig. 29/1) sau mai puţin (fig. 29/3) dar tot perforate. Piesele au fost descoperite în preajma vetrelor, sunt lucrate din pastă grosieră, arse la cărămiziu dar suferind de pe urma arderii secundare sunt crăpate, pătate, înnegrite de fum etc. Funcţionalitatea lor rămâne sub semnul îndoielii, cu atât mai mult cu cât ele par a caracteriza această aşezare. Nu credem a fi fost folosite drept greutăţi de plasă de pescuit, întrucât aşezarea nu se află în preajma unui mare curs de apă.

Privite în ansamblu materialele prezentate de noi par a ne îndreptăţi să ne întrebăm (au mai făcut-o şi alţii) dacă nu cumva aspectul cultural de aici reprezintă o variantă regională (vestică) a culturii Gumelniţa şi nu o cultură de sine stătătoare, arbitrar creată. Ce-i drept, unele forme şi decoruri ceramice, cum ar fi de pildă vasele tip amforetă decorate cu caneluri, nu se regăsesc în aşezări gumelniţene din Muntenia, dar în vasta arie a complexului Kodjadermen–Gumelniţa–Karanovo VI s-au conturat (cum era şi firesc) diverse aspecte/variante zonale.

De altfel, analogii interesante pentru materialele de la Piscul Cornişorului găsim în aşezarea de la Drăgăneşti–Olt (M. Nica *et alii* 1994; idem 1997), în ultimul nivel al aşezării de la Vităneşti, jud Teleorman (R. Andreescu *et alii* 2003) şi în aceea de la de la Geangoeşti, jud. Dâmboviţa (Gh. Olteanu 2002, 124).

De ce nu ar fi deci şi la vest de Olt, teritoriu din care se cunoaşte locuirea gumelniţeană de la Drăgăneşti–Olt, tot o variantă regională, "cultura Sălcuţa" putându-se la rândul ei integra marelui complex Kodjadermen–Karanovo VI–Gumelniţa.

Bibliografie:

R. Andreescu, P. Mirea, Şt. Apopei 2003: *Cultura Gumelniţa în vestul Munteniei. Aşezarea de la Vităneşti, jud. Teleorman,* în *CA*, XII, p. 71–87.

I Andrieşescu 1929: *Des survivances paléolithiques dans le milieu néolithique de la Dacia* (Communication présentée au VIe Congres Internationale d'Histoire à Oslo), în *ARMSI*, seria III, t XV, Bucureşti, 1929, p. 1–8, 5 pl.

N. Anastasiu 1999: *Petro–Sed. Glossar de Sedimentologie şi Petrologie sedimentară*, Editura Tehnică, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti, 180 p.

D. Berciu 1961: *Contribuţii la problemele neoliticului din România în lumina noilor săpături*, Editura Academiei R.P. România, Bucureşti, 592 p.

M. Nica, T. Zorzoliu, M. Vasilescu 1994: *Tell-ul neo-eneolitic gumelniţean de la Drăgăneşti–Olt,* în *SCIV*, 45, 1,p. 41–60.

M. Nica, T. Zorzoliu, C. Fântâneanu, B. Tănăsescu 1997: *Cercetările arheologice în tell-ul gumelniţeano–sălcuţean de la Drăgăneşti–Olt, punctul "Corboaica". Campania anului 1995, în Cercetări arheologice în aria nord–tracică*, II, p. 9–20.

Gh. Olteanu 2002: *Repertoriul arheologic al judeţului Dâmboviţa I, A–M*, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte p. 124.

Pl. 1. Amplasamentul staţiunii de pe Piscul Cornişorului, Valea Desnăţuiului.

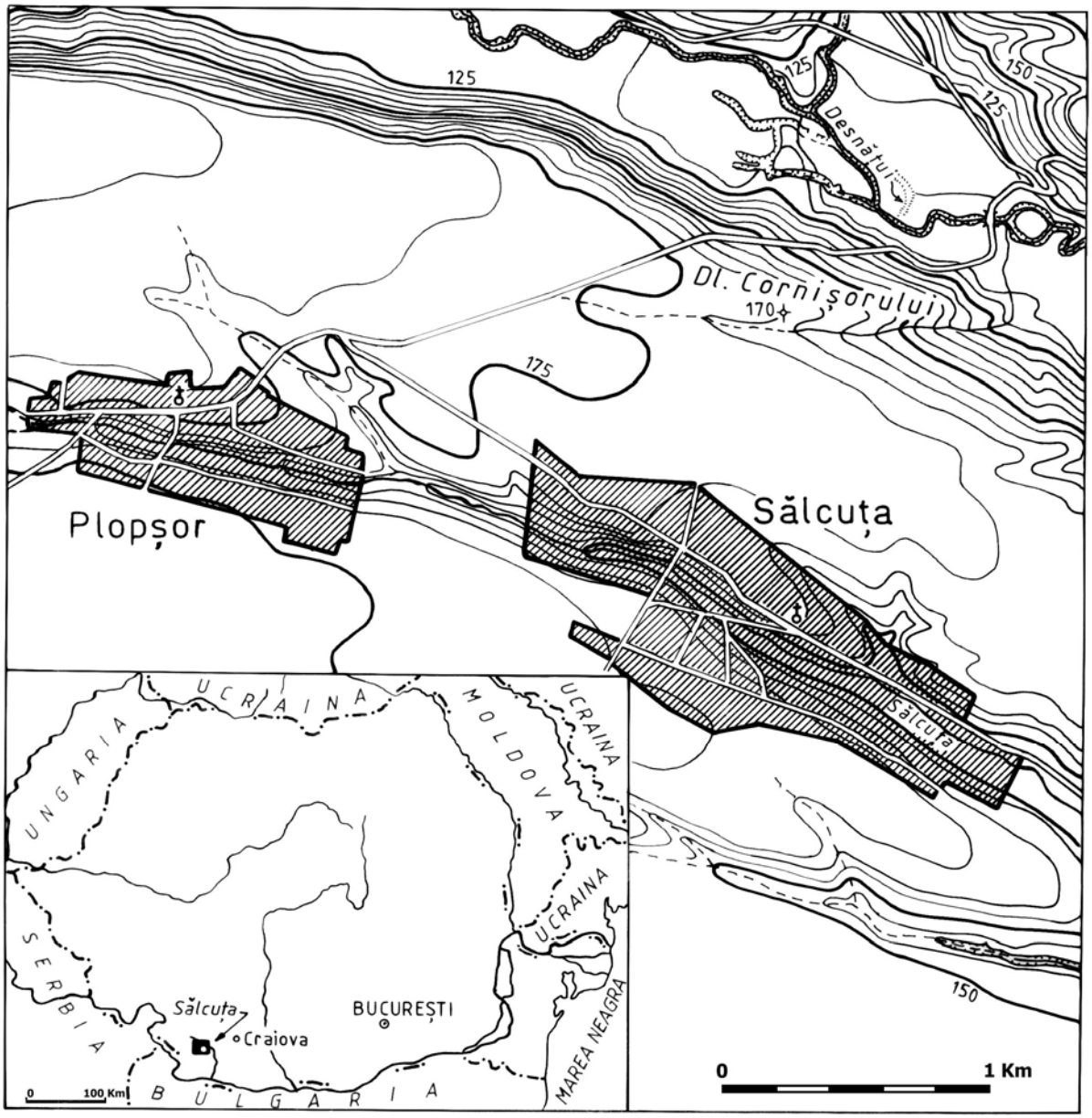

Fig. 1. Localizarea aşezării de la Piscul (Dealul) Cornişorului (com. Sălcuţa).

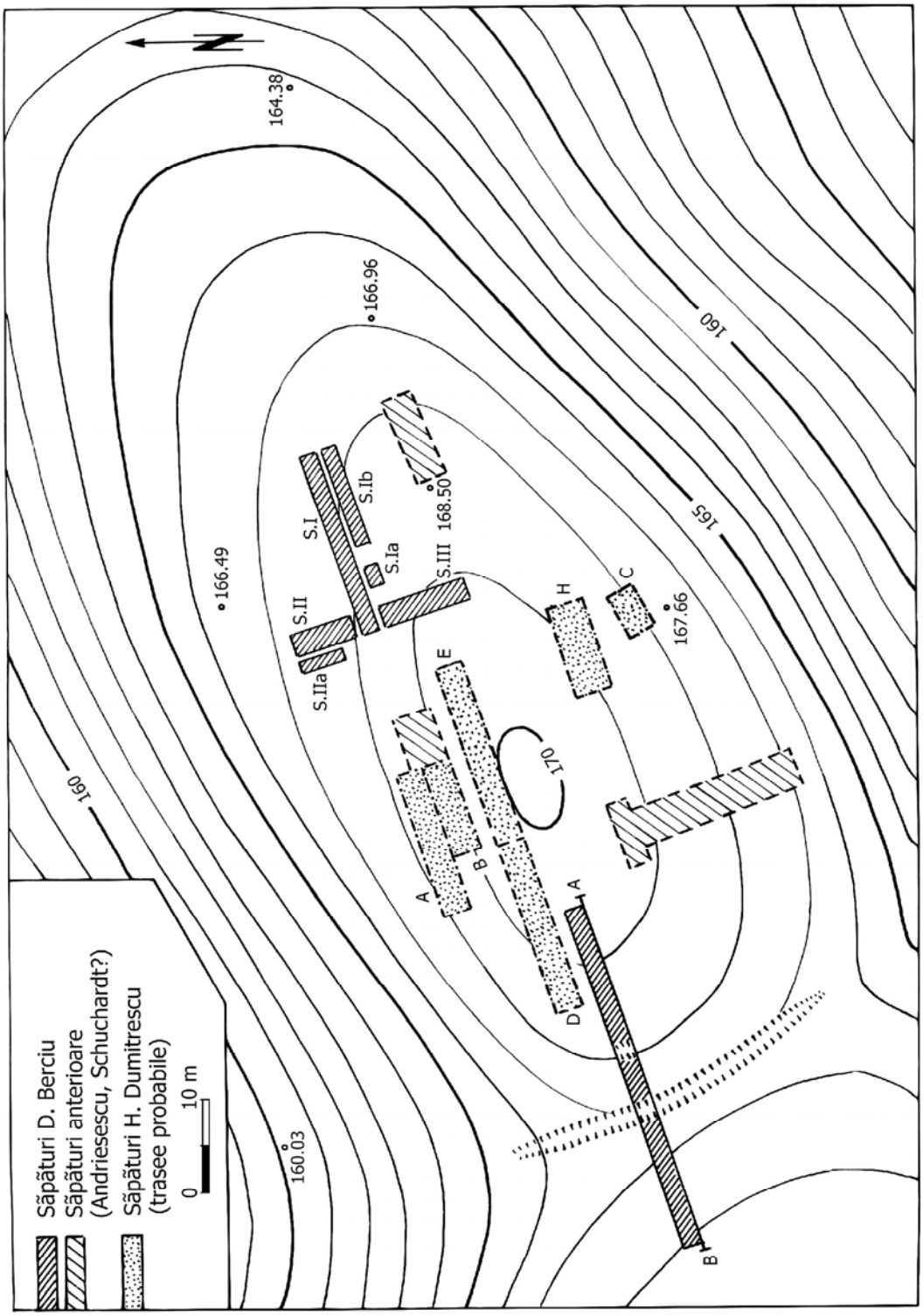

Fig. 2. Planul săpăturilor arheologice de pe Pisc.

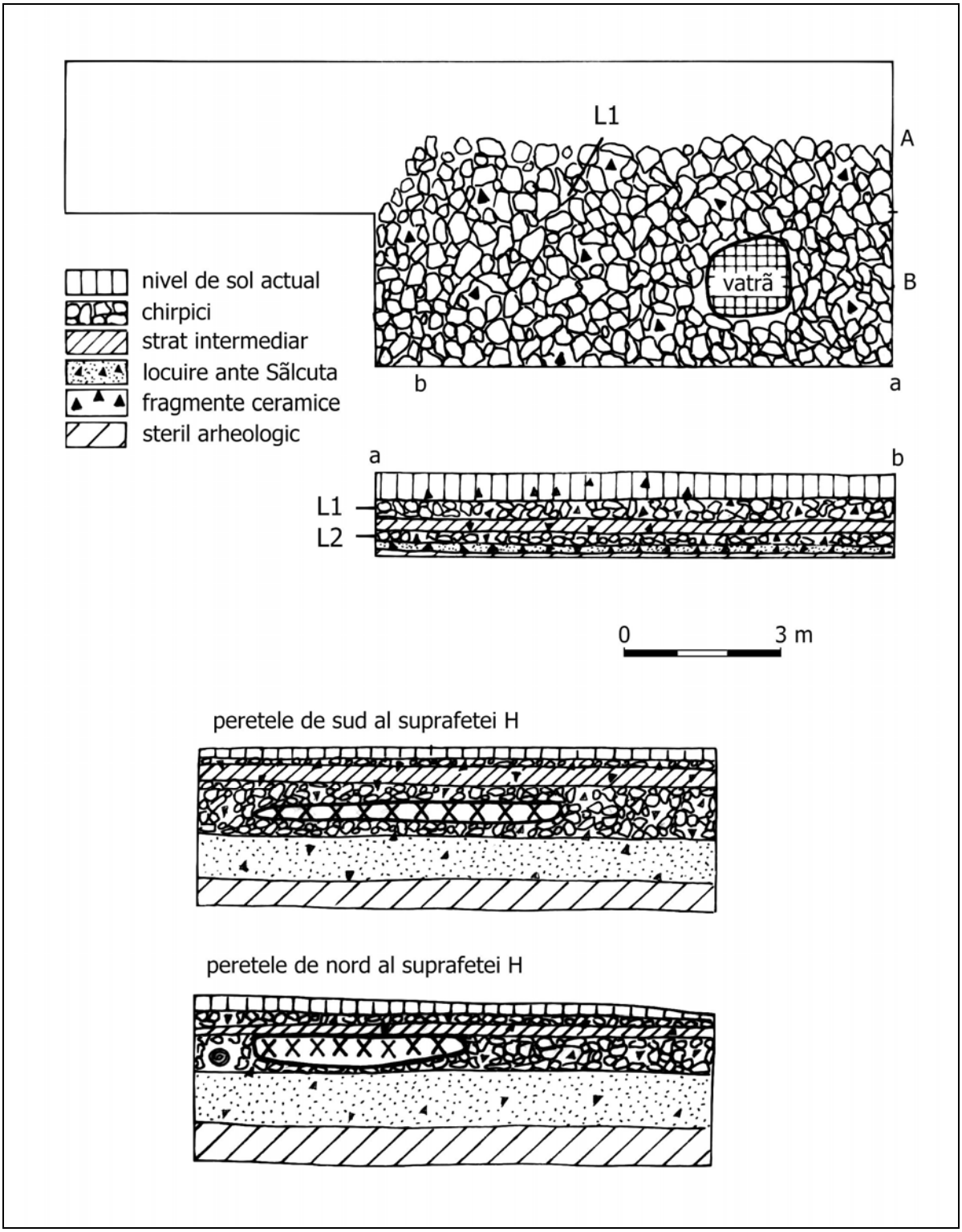

Fig. 3. Resturile locuinţei nr. 1 şi diverse secţiuni stratigrafice.

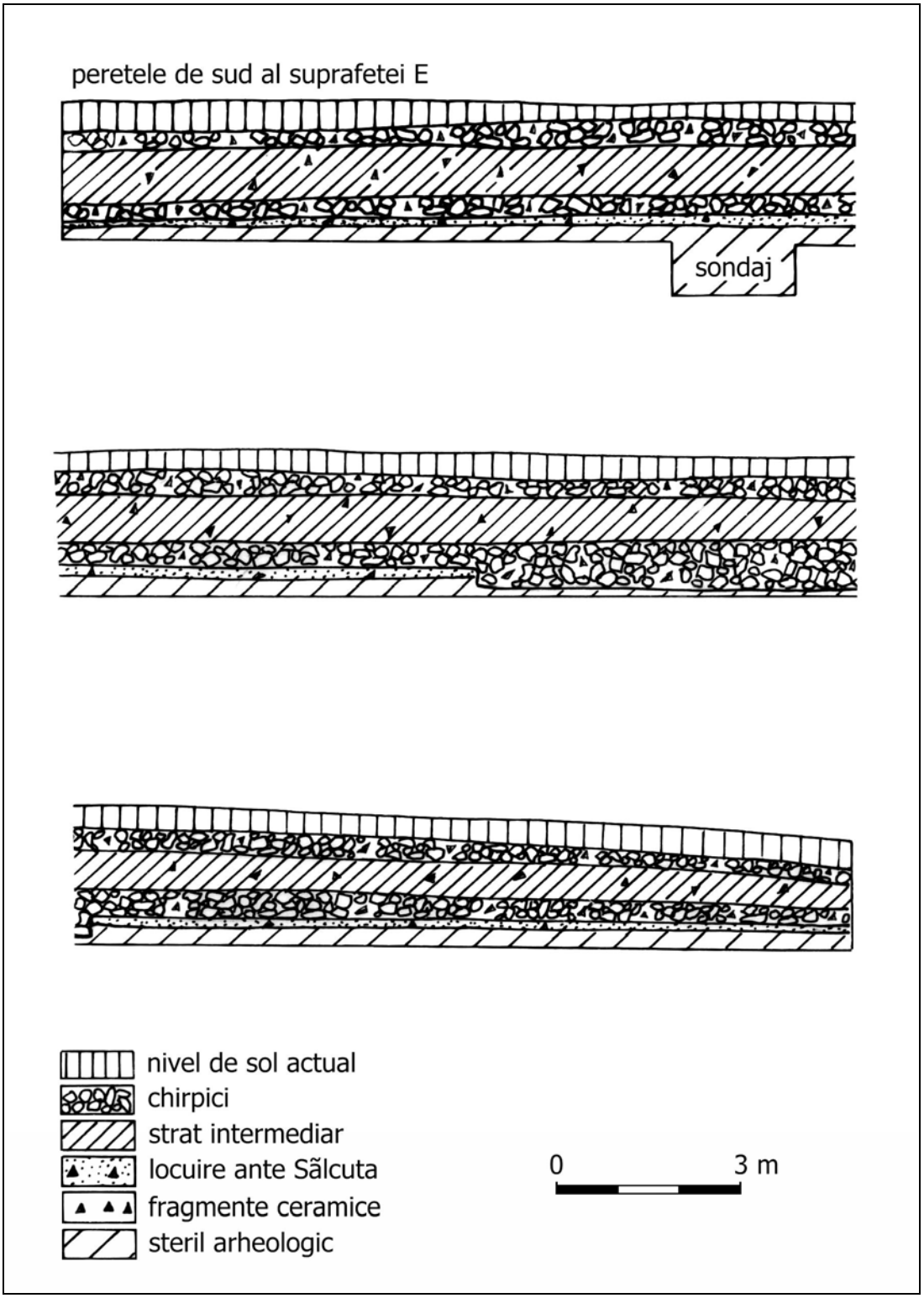

Fig. 4. Profilul de sud al suprafeţei E.

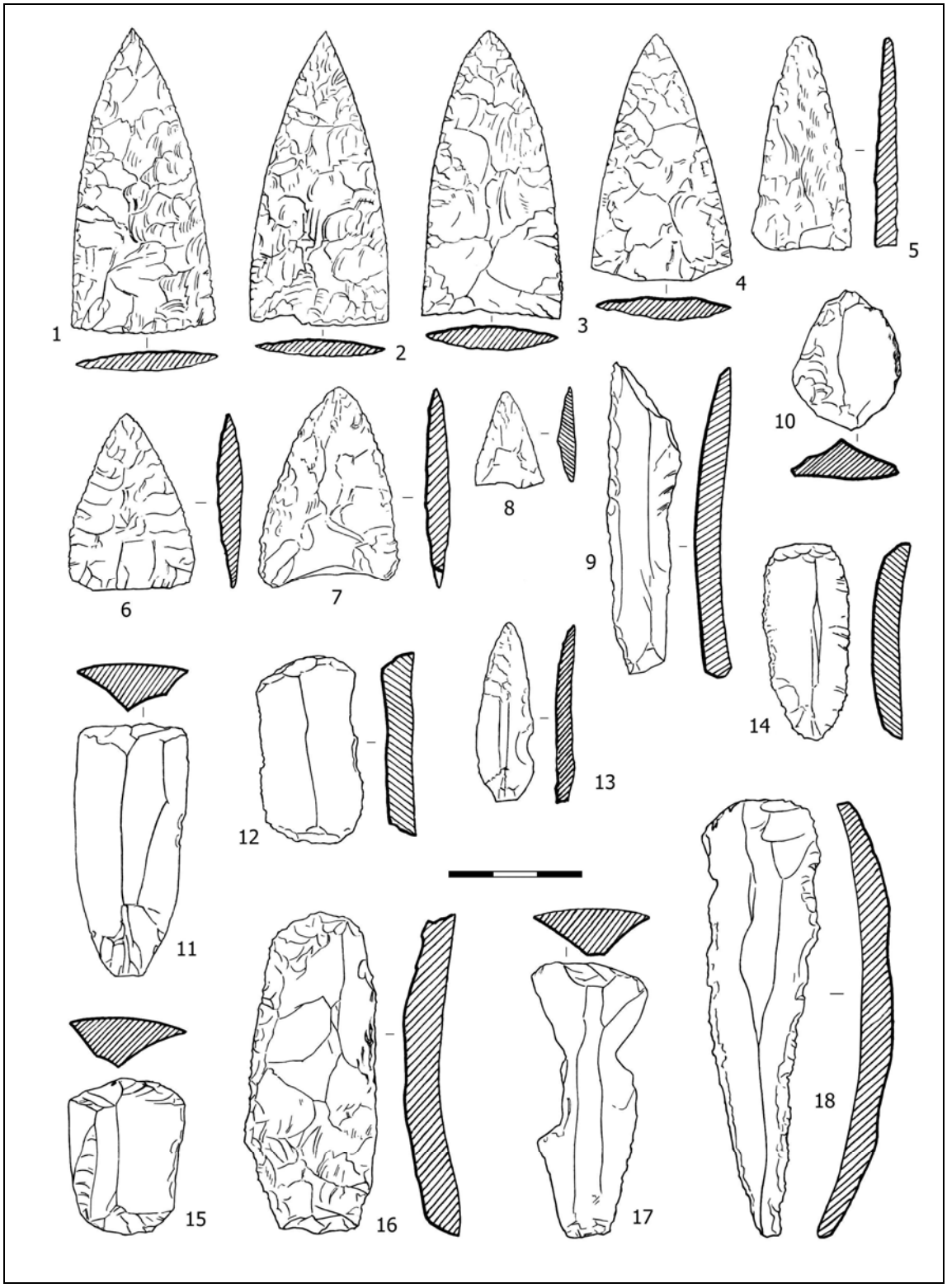

Fig. 5. Unelte de silex: 1, din locuinţă; 6-9, 12, 14 din primul nivel.

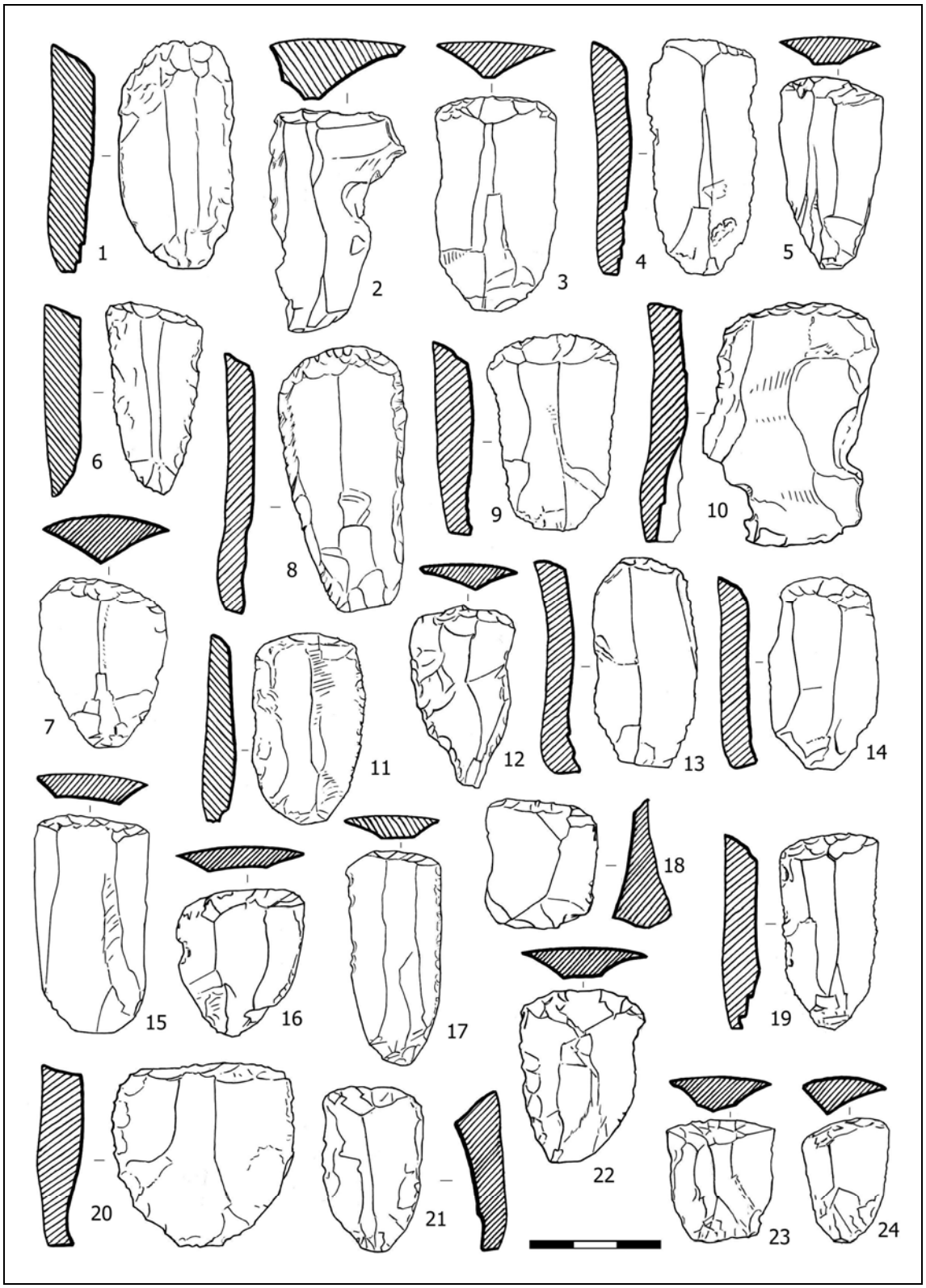

Fig. 6. Unelte de silex: 4, 10, 12, 20 din primul nivel.

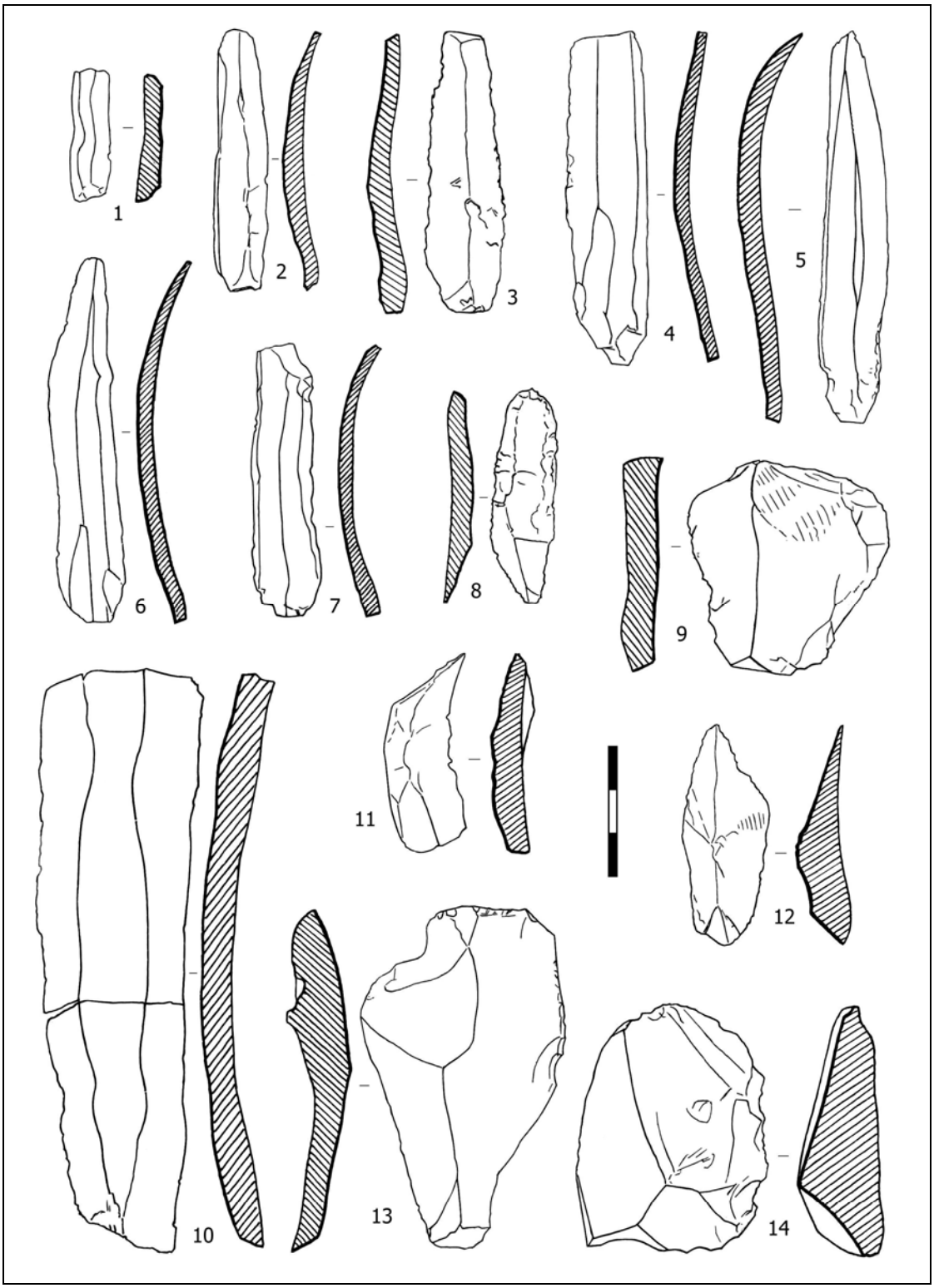

Fig. 7. Unelte de silex: 10, din locuinţă; 5, 13 din primul nivel; 2-3, 7 din nivelul II.

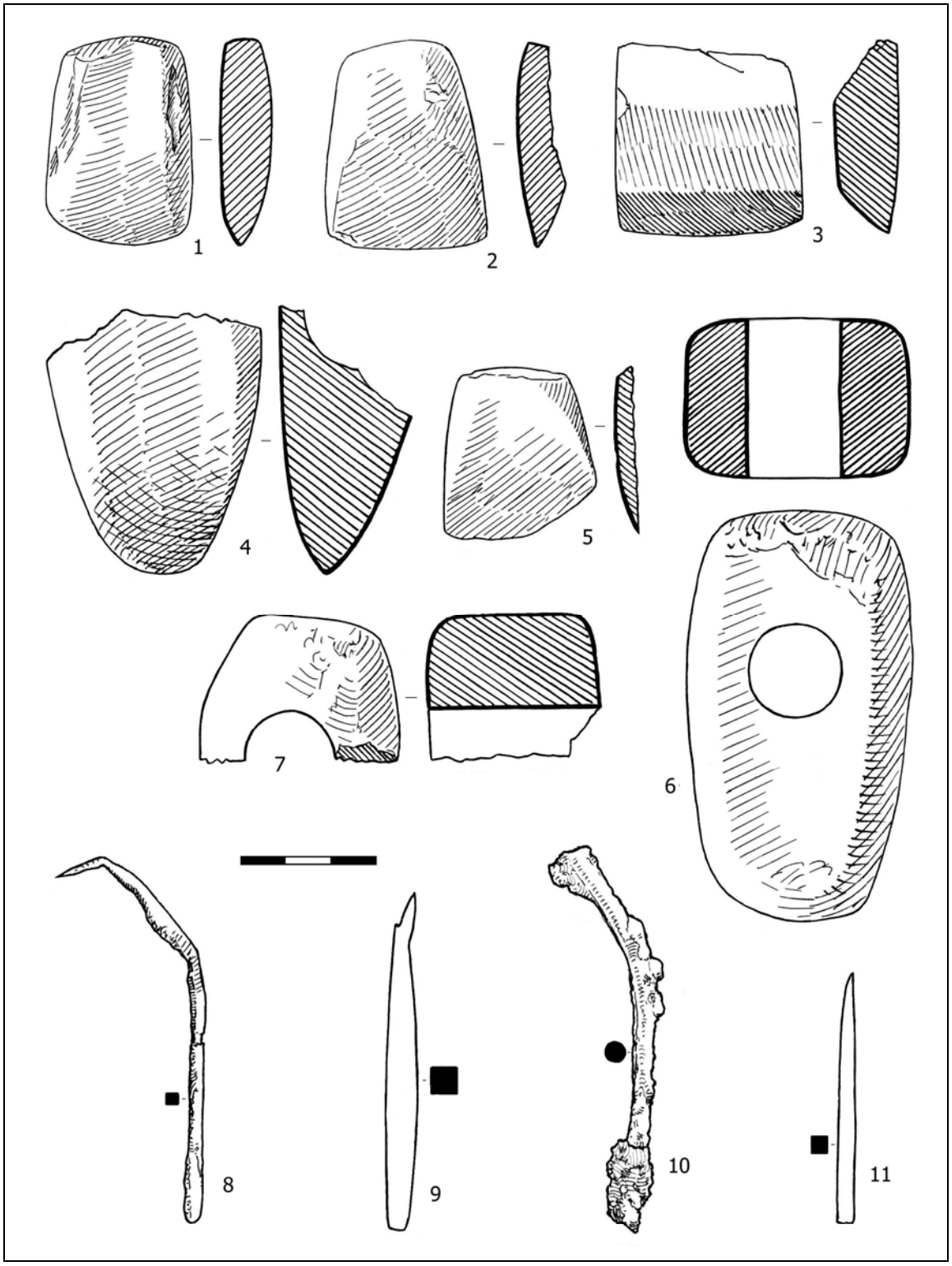

Fig. 8. 1–7 unelte de piatră; 8–11 piese de cupru; 1-2, 4, 6-8 din primul nivel; 3, 5, 9 din nivelul II.

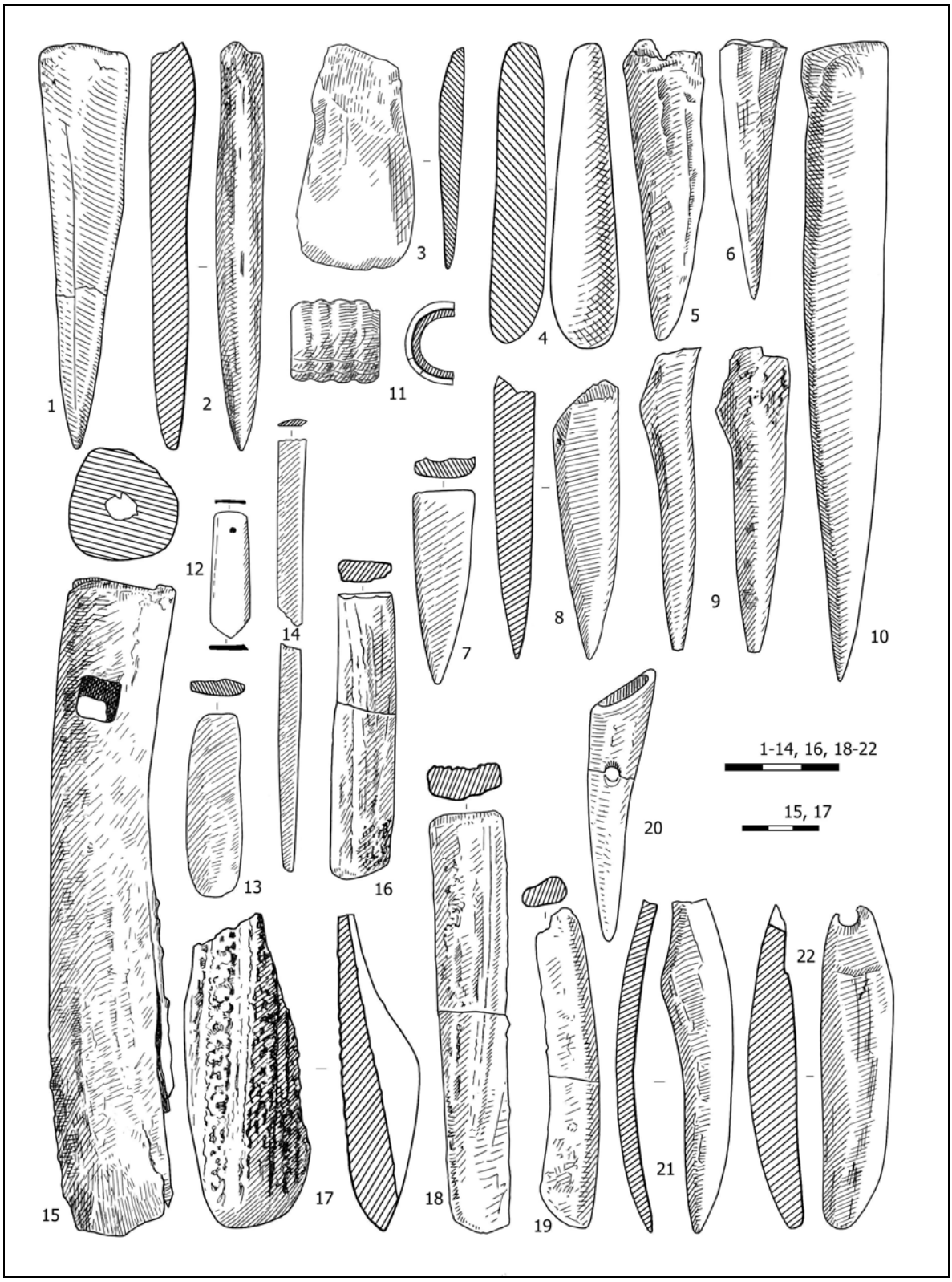

Fig. 9. Piese de os şi corn: 3, 11-12, 15 din primul nivel; 1, 10, 13-14, 20-22 din nivelul II.

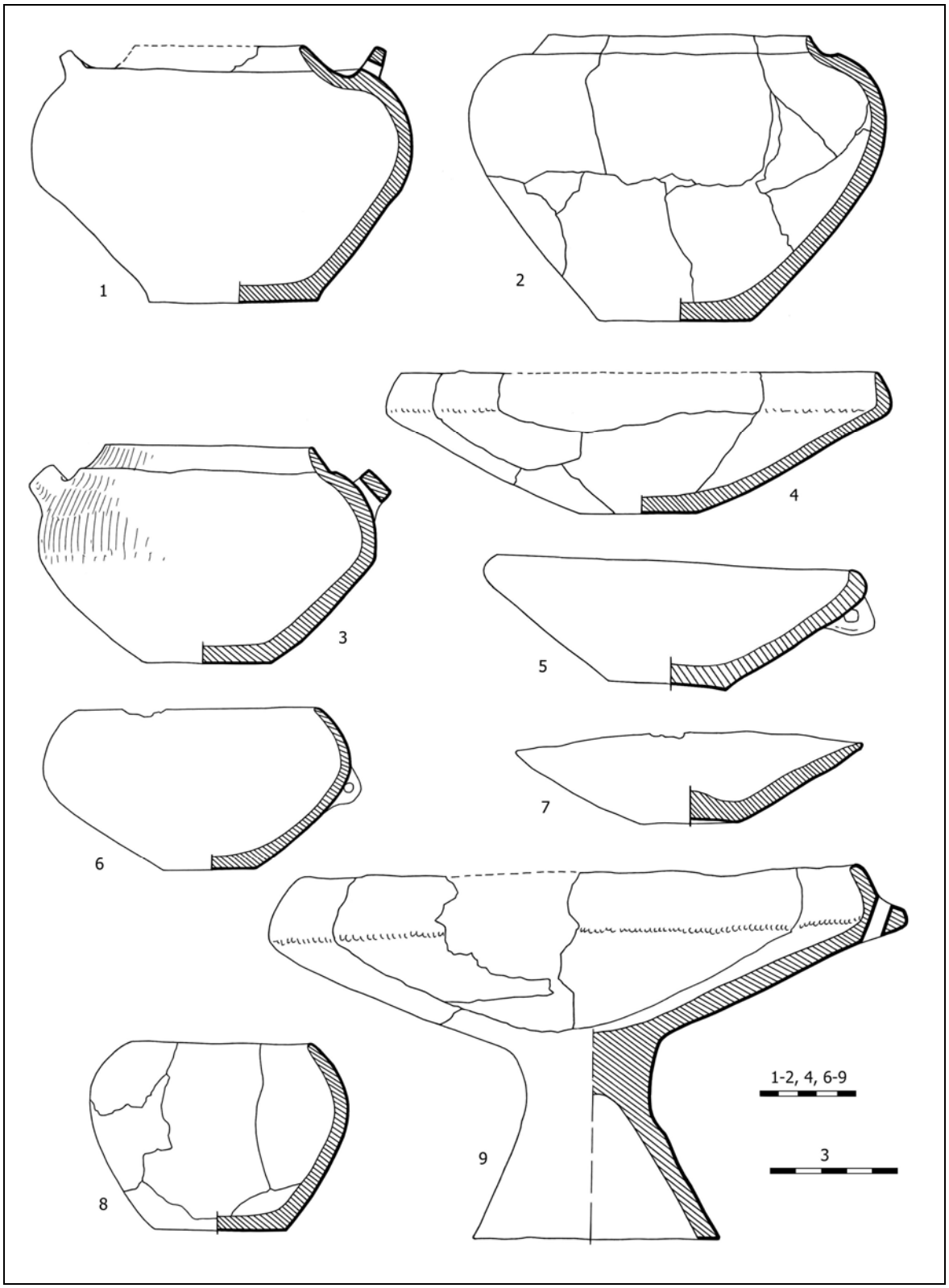

Fig. 10. Vase din primul nivel.

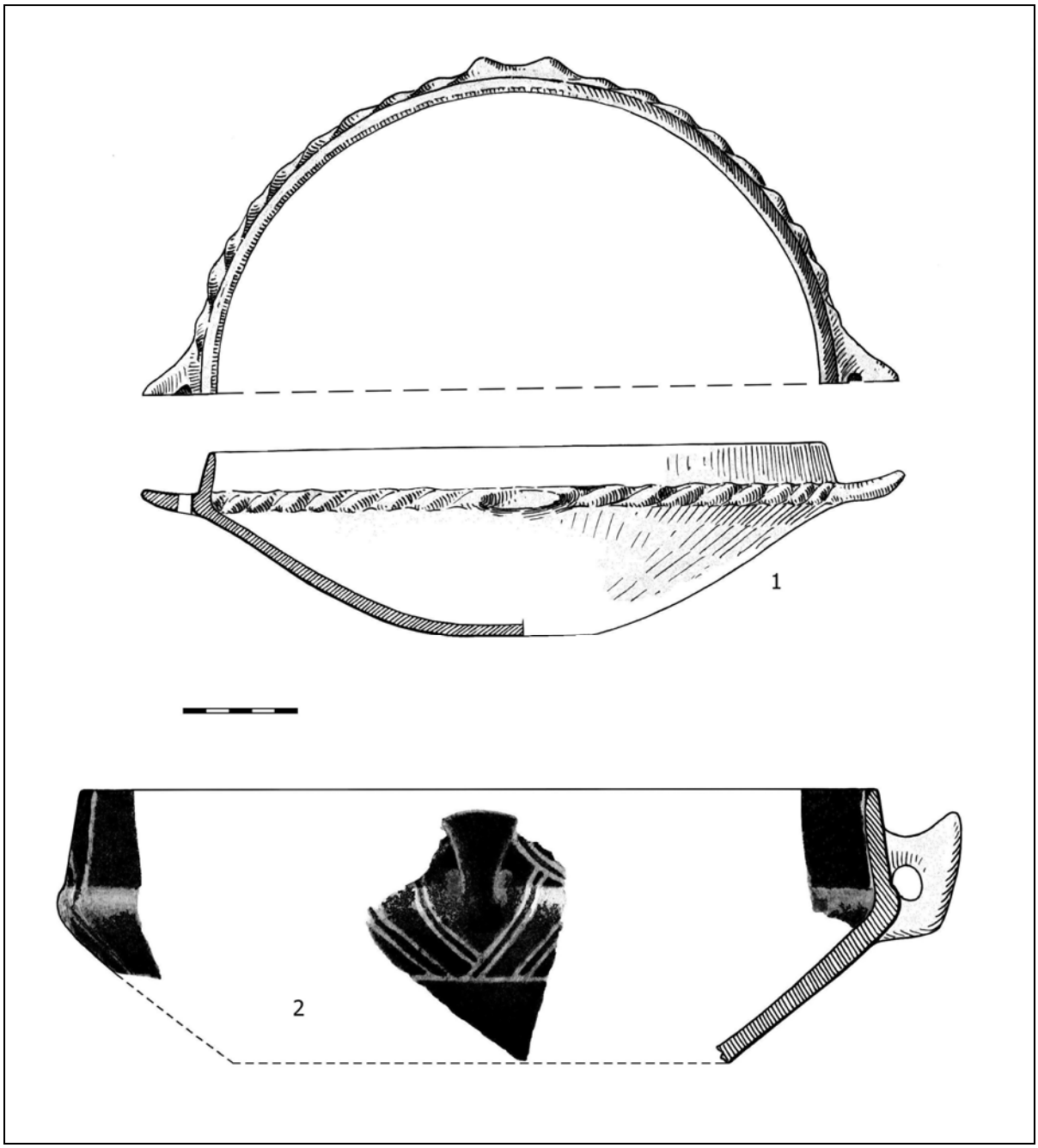

Fig. 11. Ceramică din primul nivel.

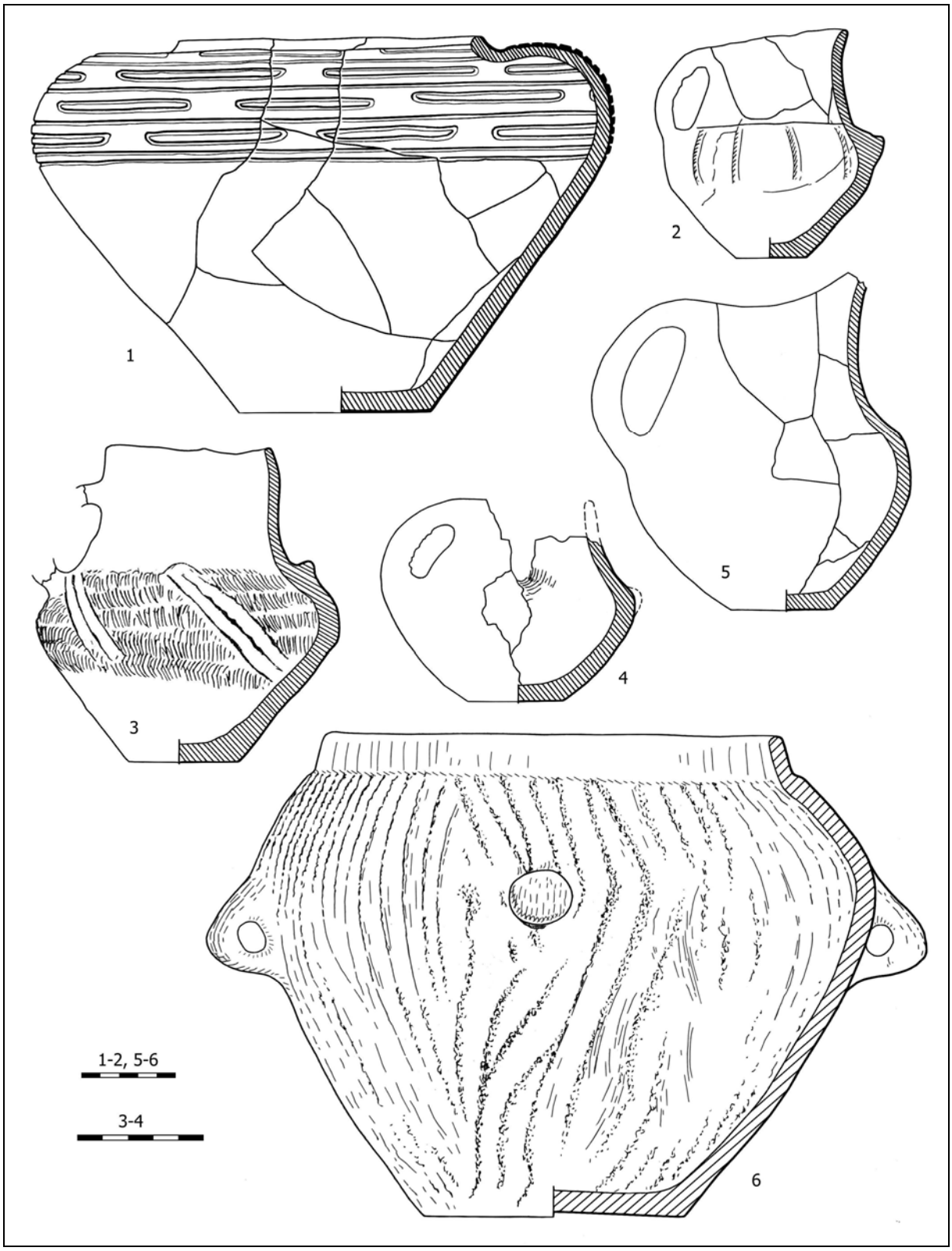

Fig. 12. Ceramică din primul nivel.

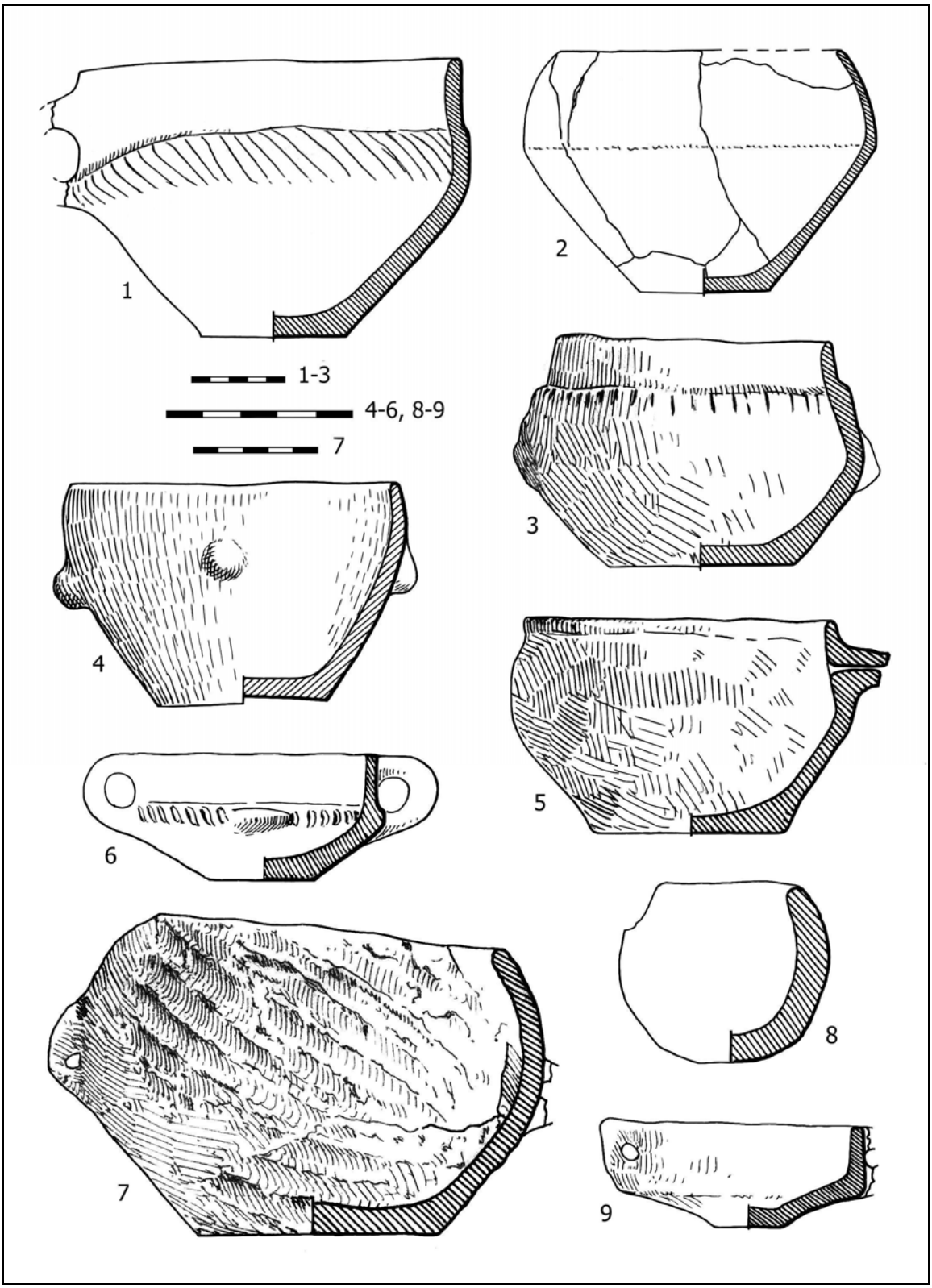

Fig. 13. Vase din primul nivel.

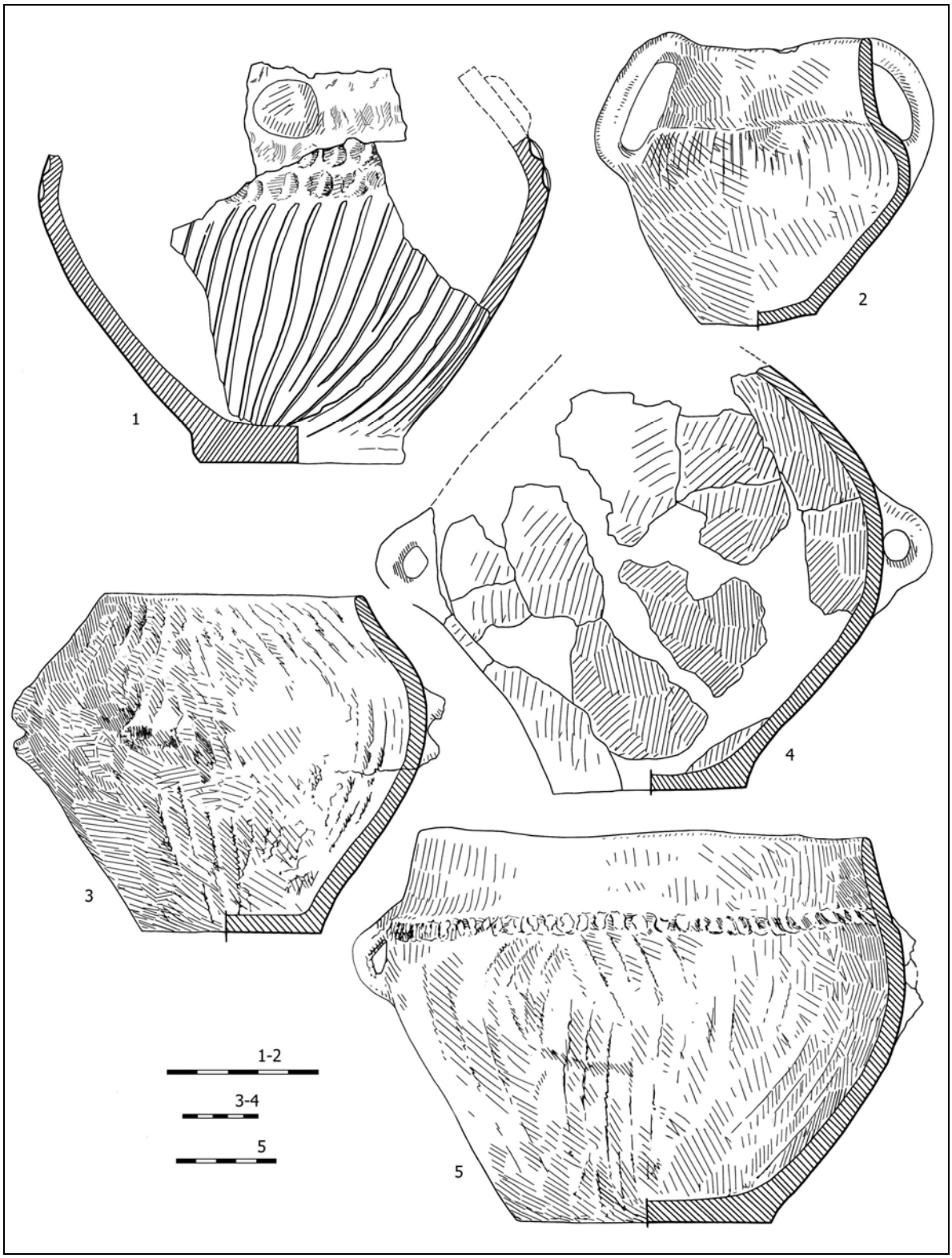

Fig. 14. Vase din primul nivel.

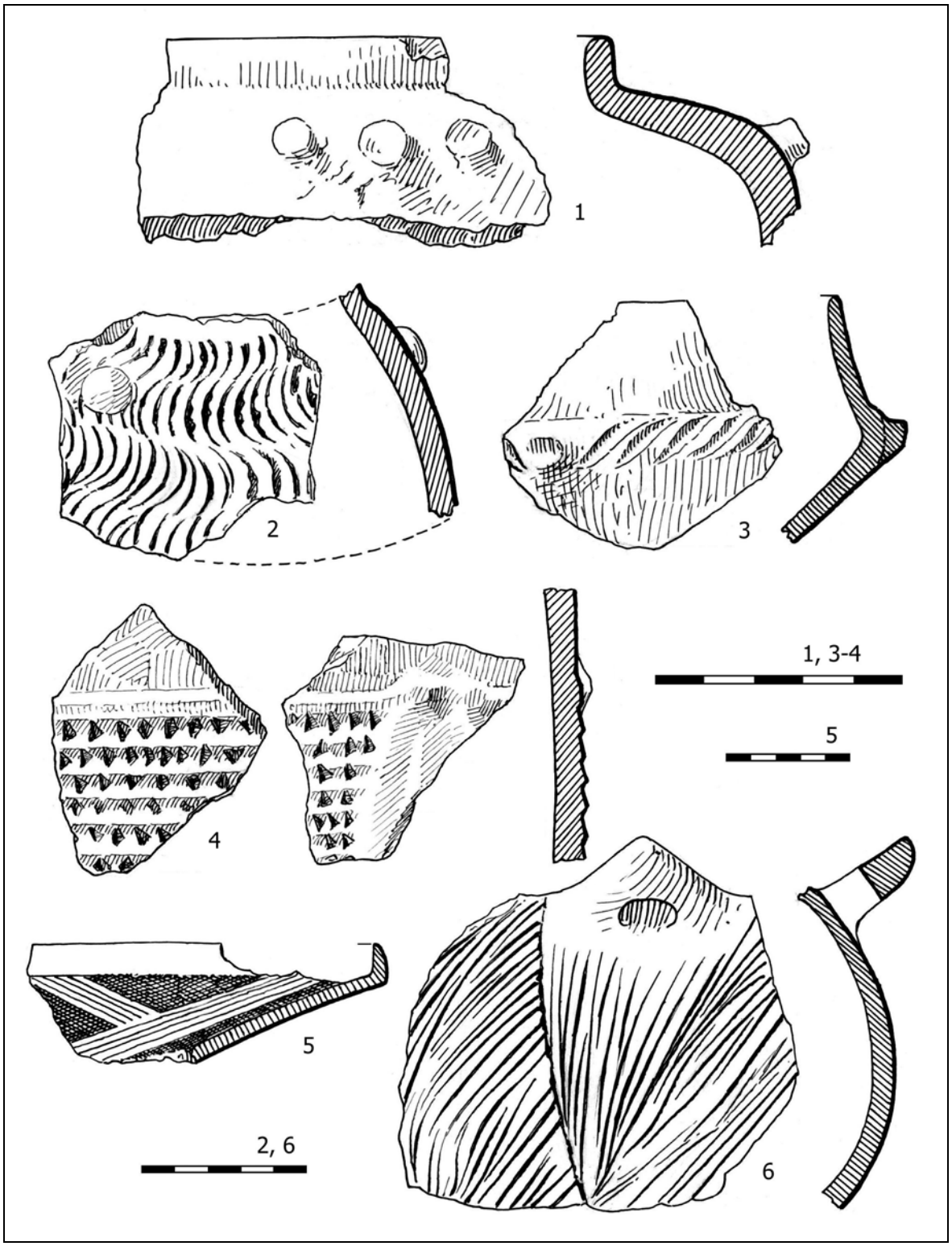

Fig. 15. Ceramică din primul nivel.

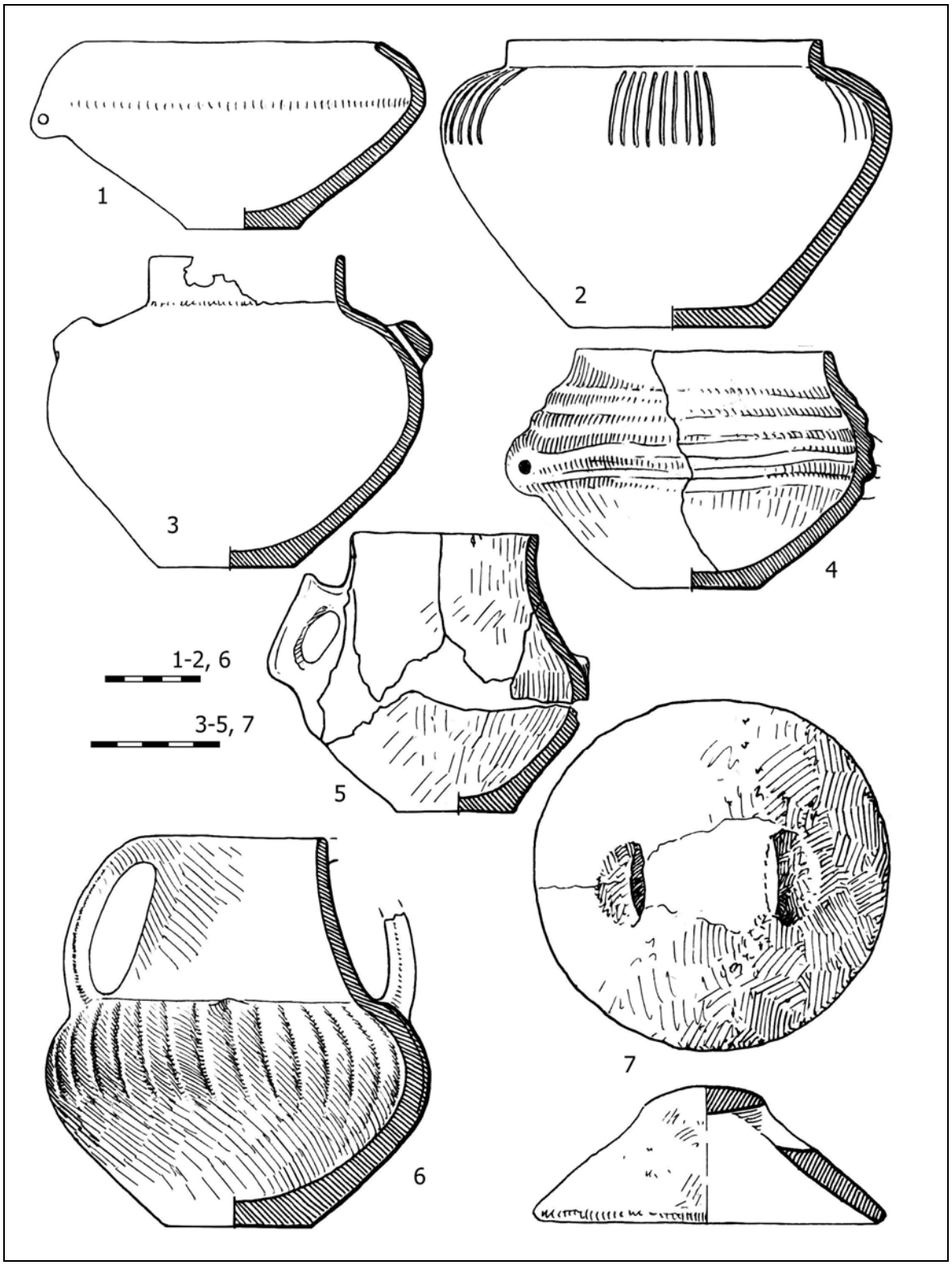

Fig. 16. Vase din nivelul II.

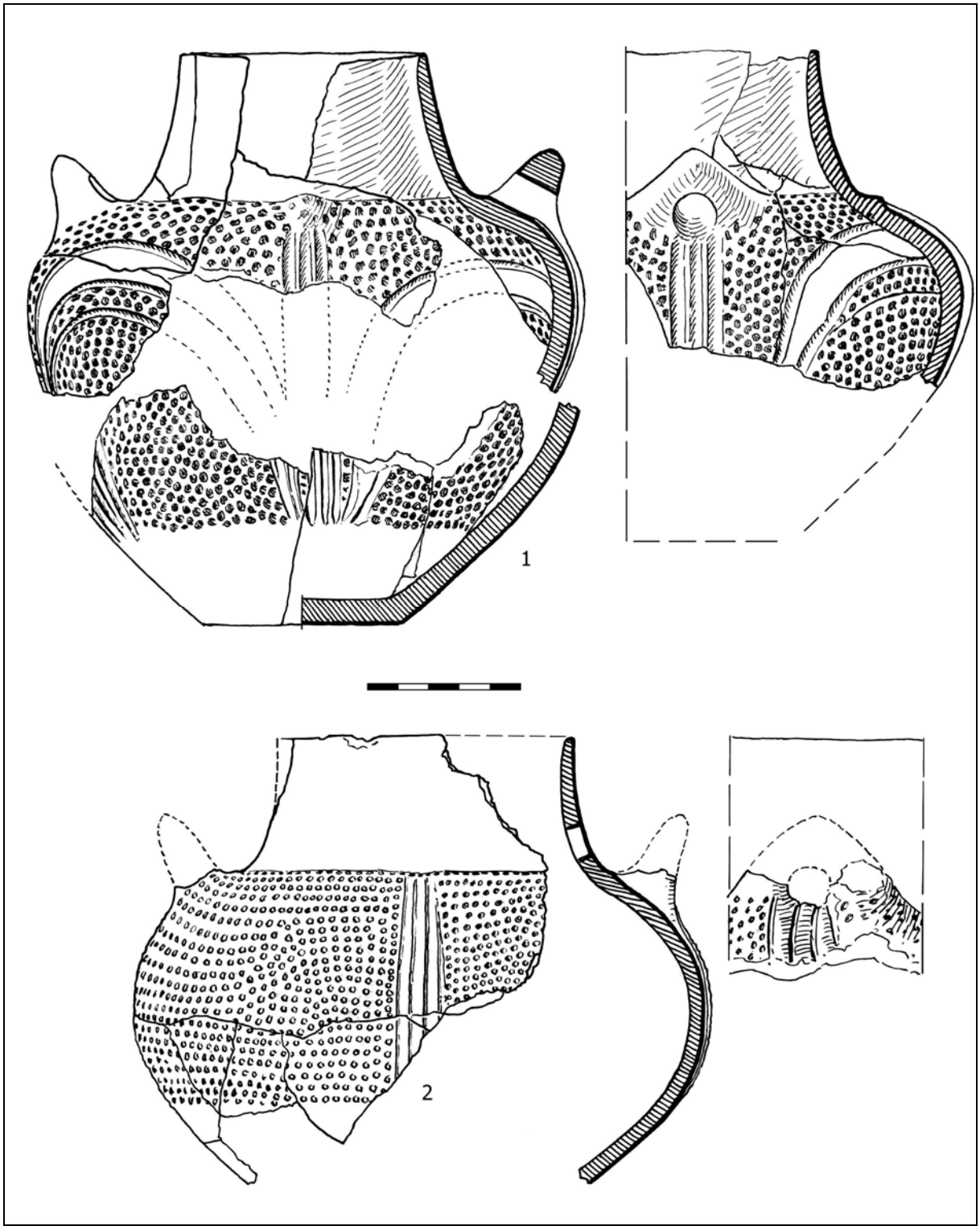

Fig. 17. Ceramică din nivelul II.

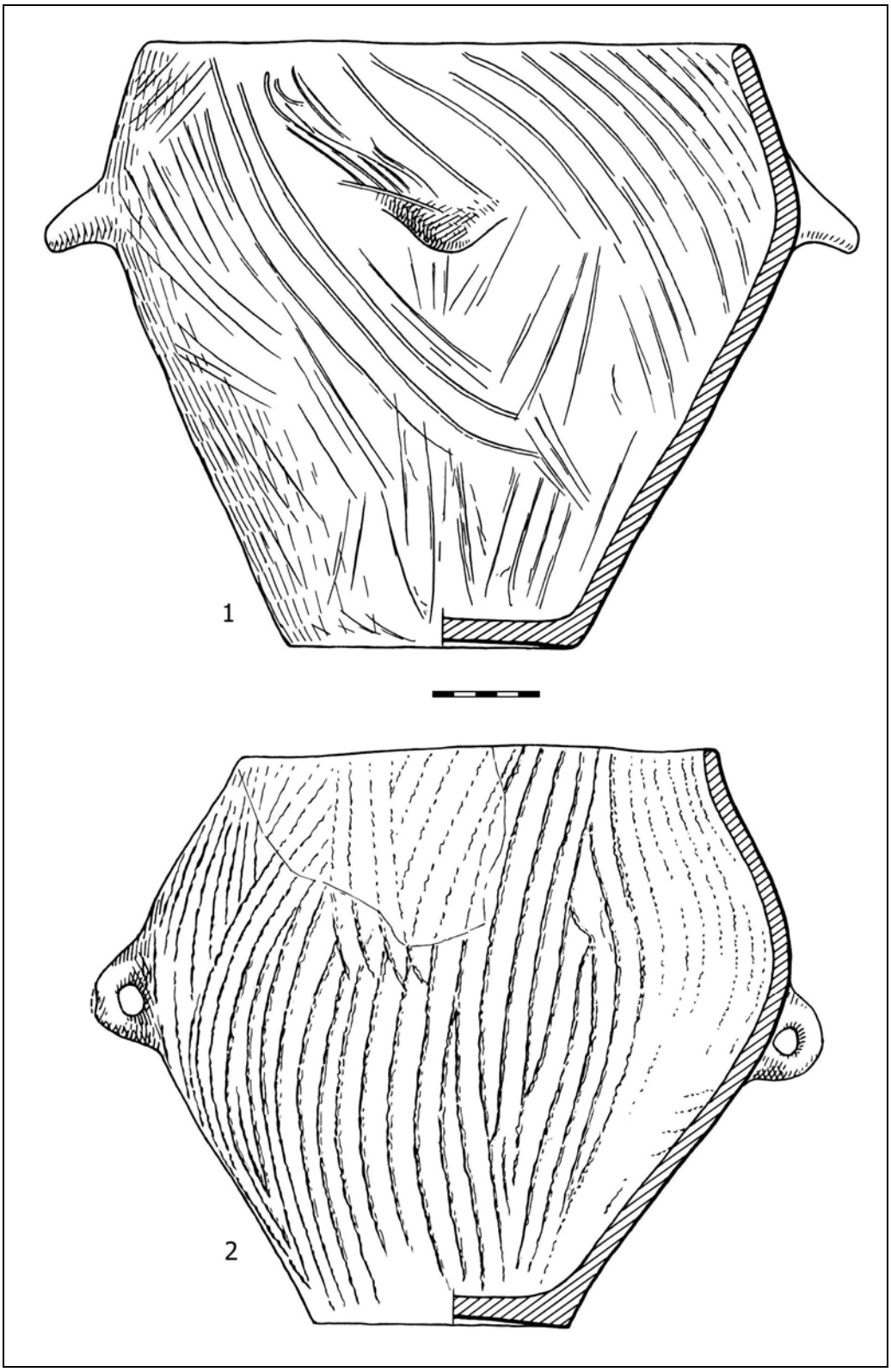

Fig. 18. Vase din nivelul II.

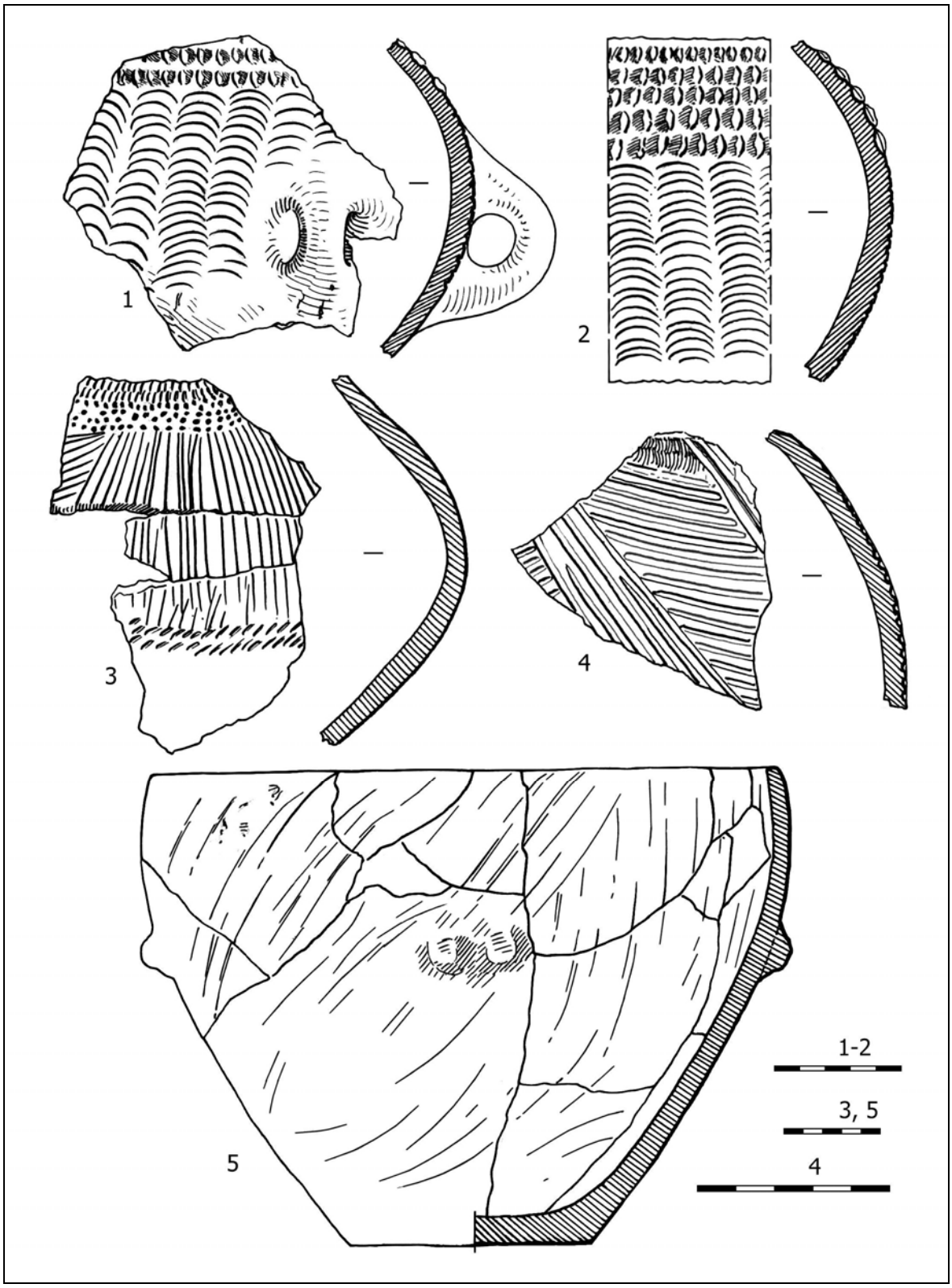

Fig. 19. Ceramică din nivelul II.

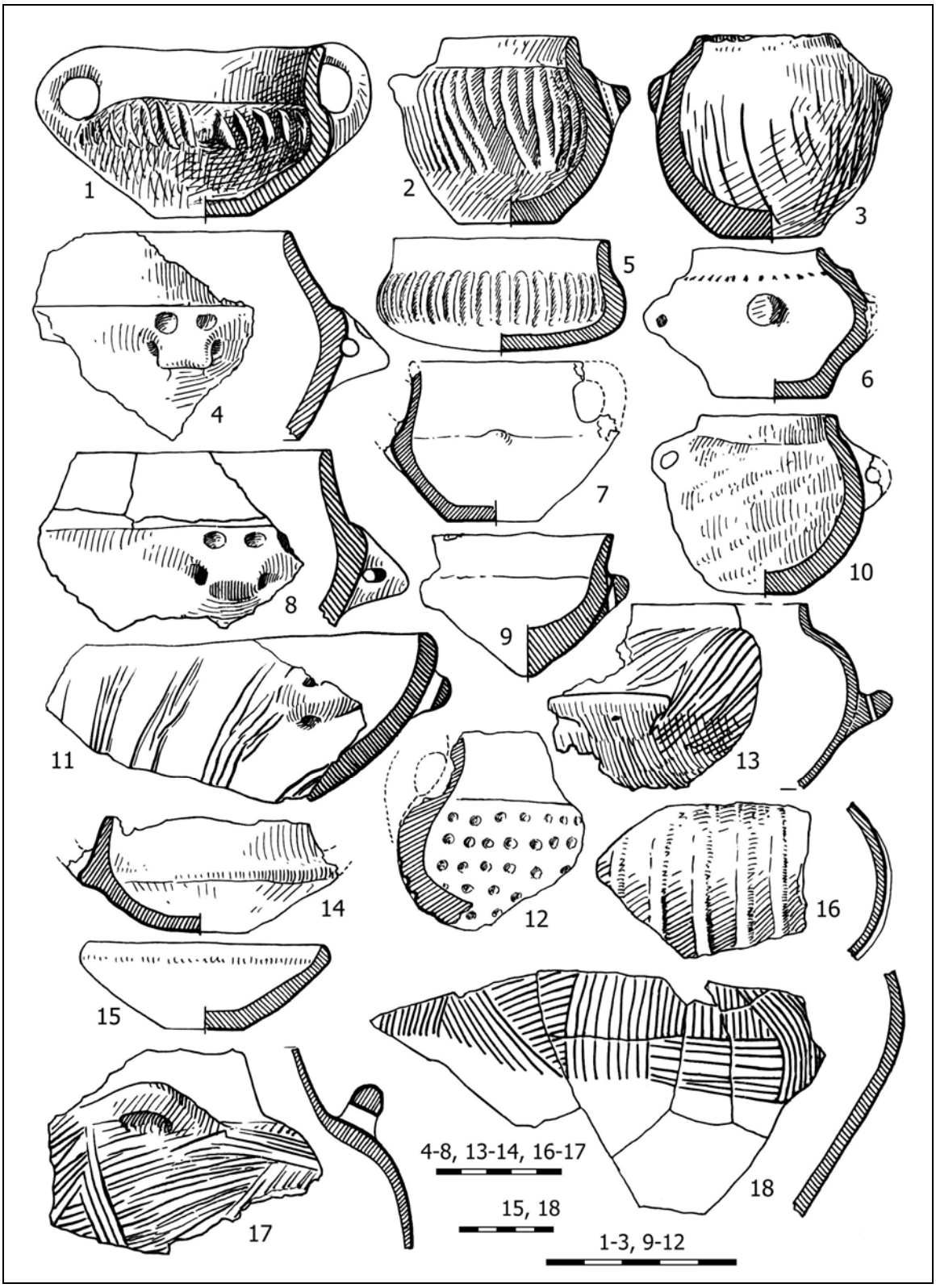

Fig. 20. Ceramică din nivelul II; 13, încrustată cu culoare albă.

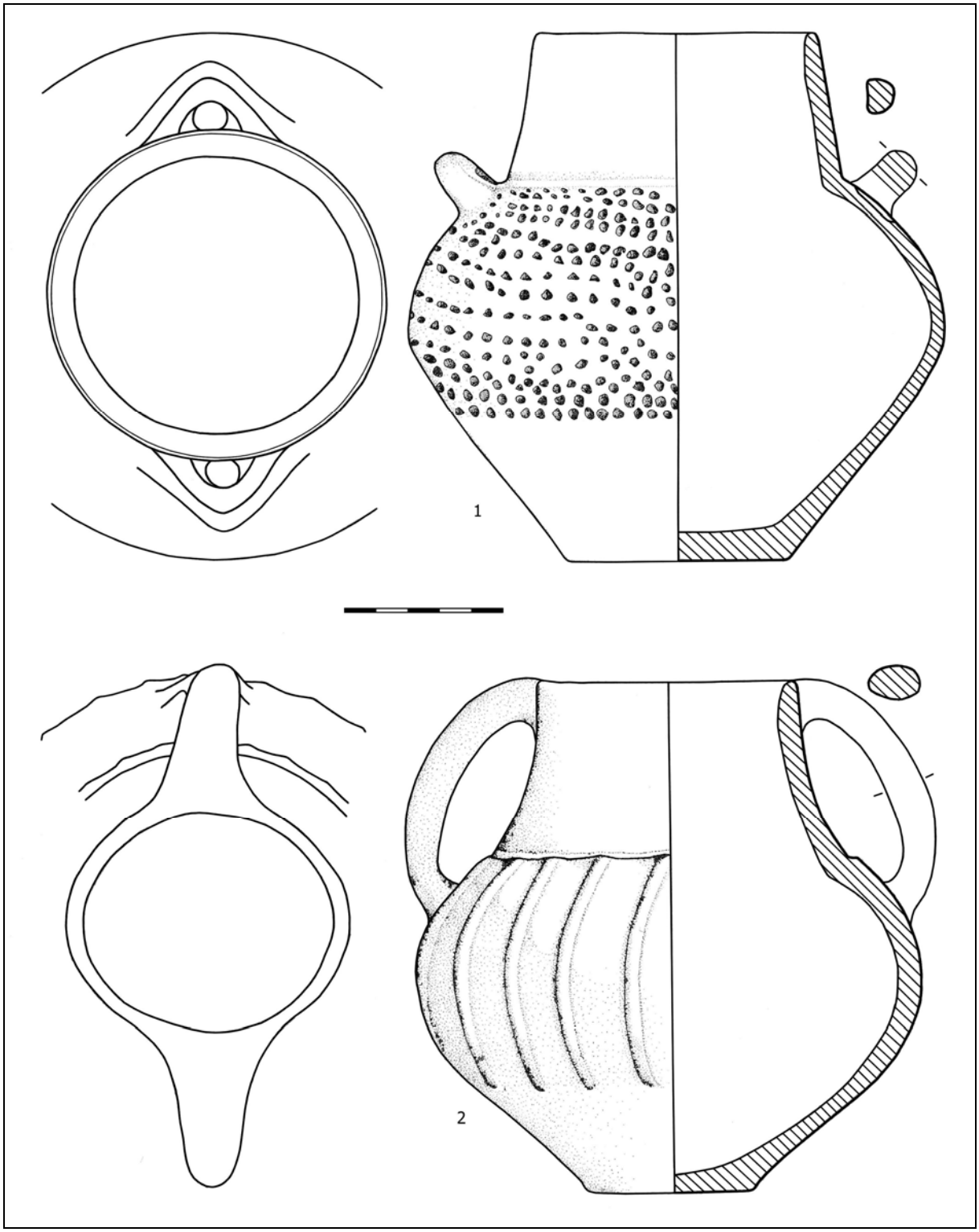

Fig. 21. 1, Vas fără context arheologic; 2, vas din nivelul II.

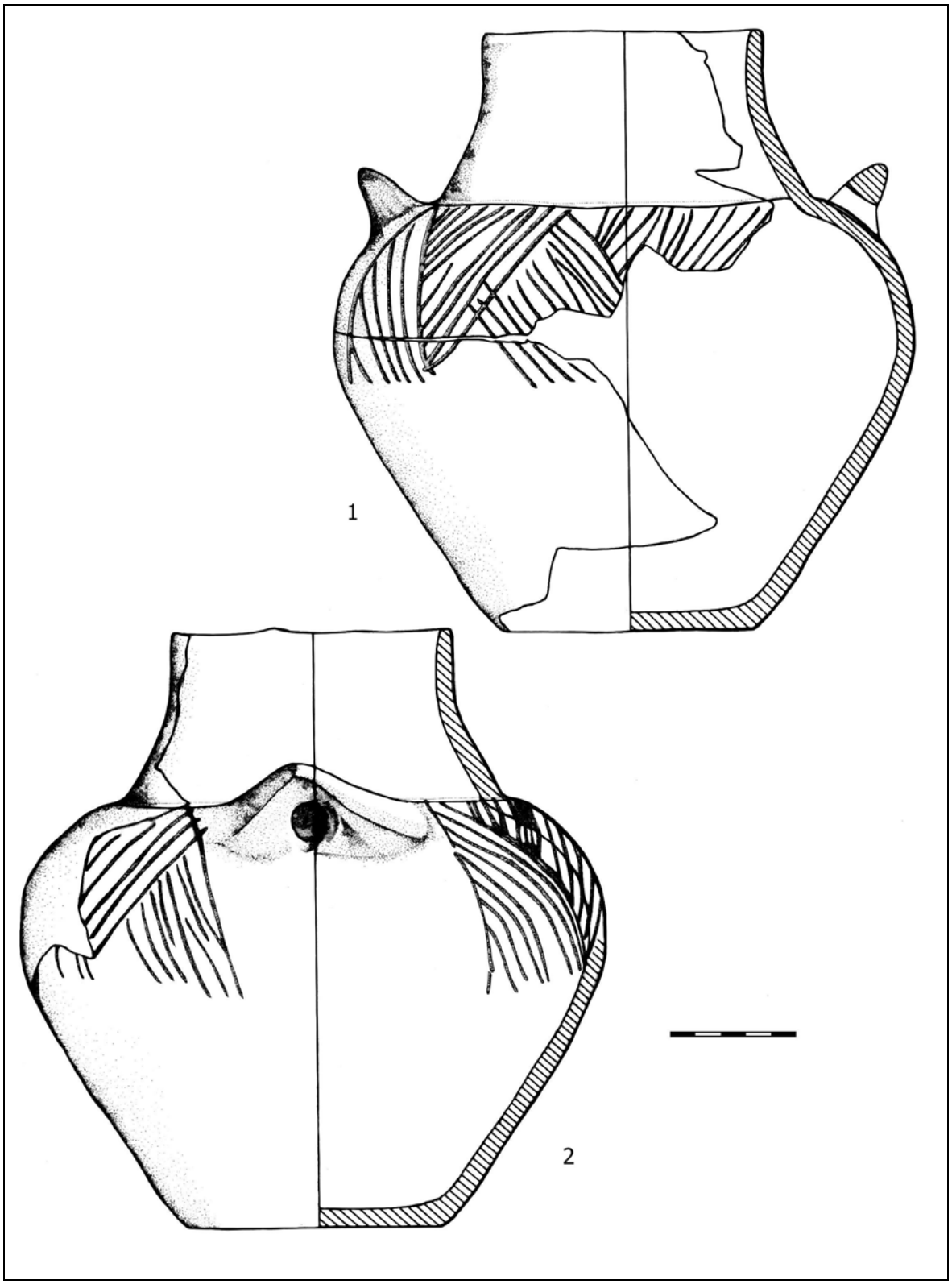

Fig. 22. Vas din nivelul II.

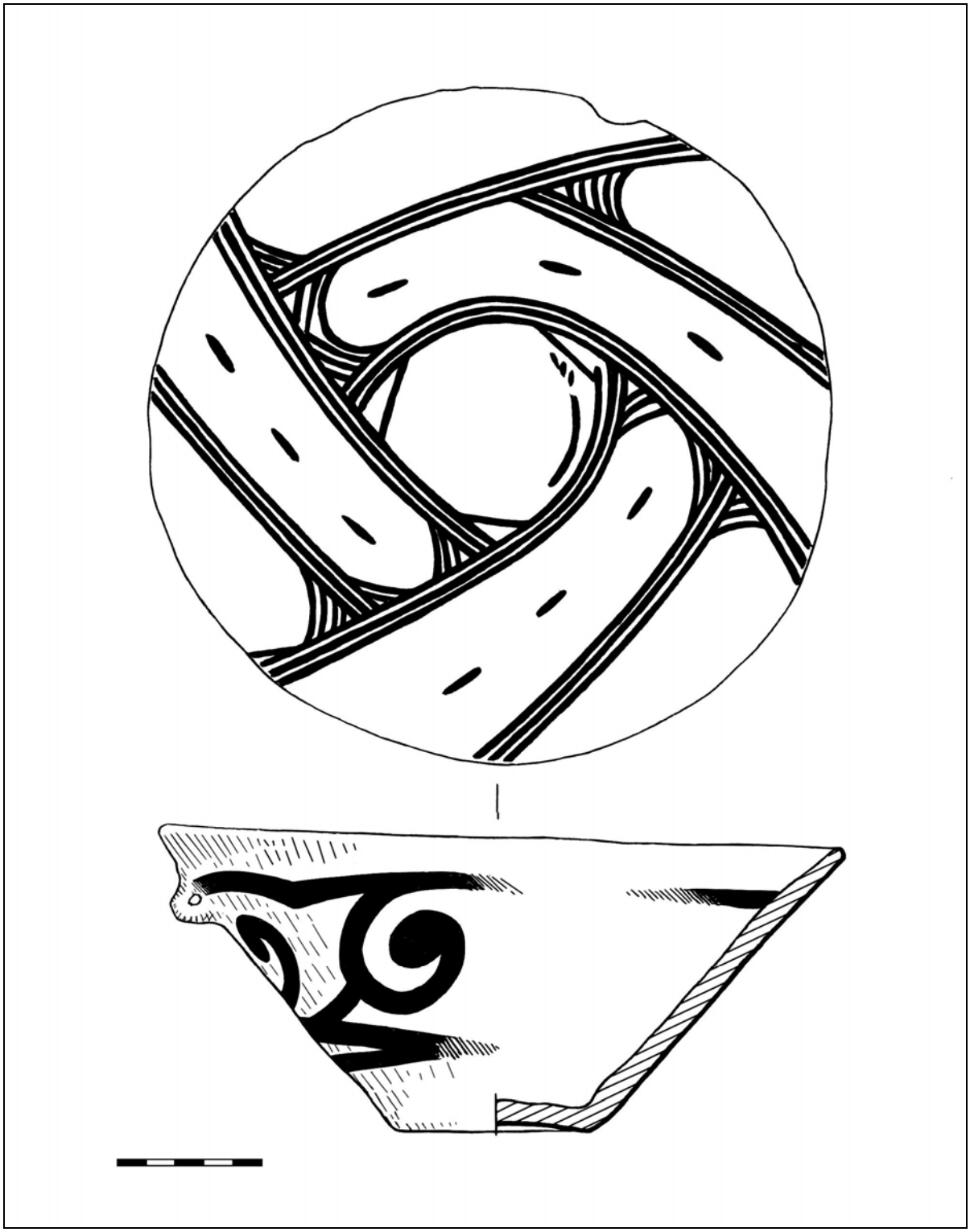

Fig. 23. Vas pictat – fără context arheologic.

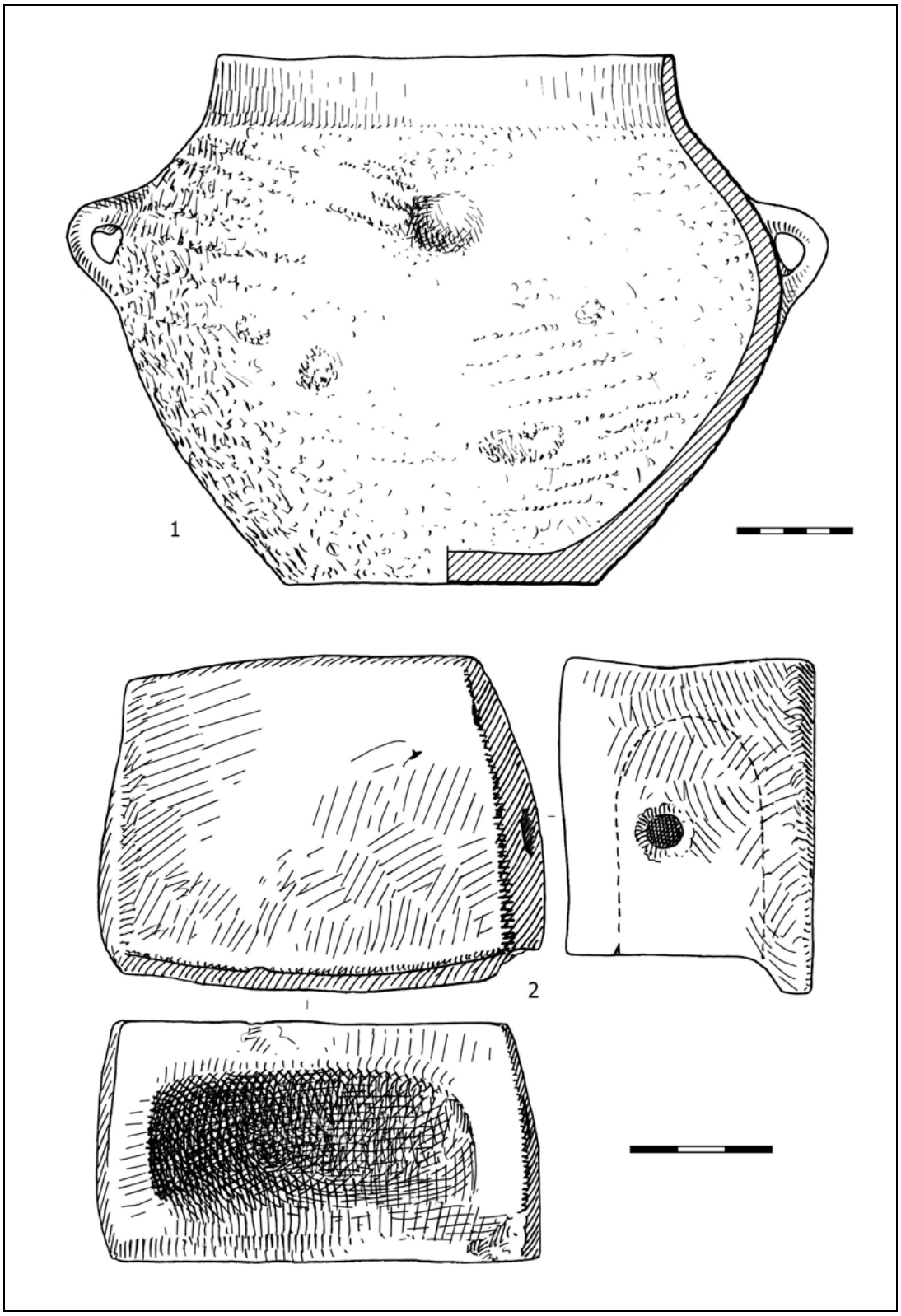

Fig. 24. Piese fără context arheologic.

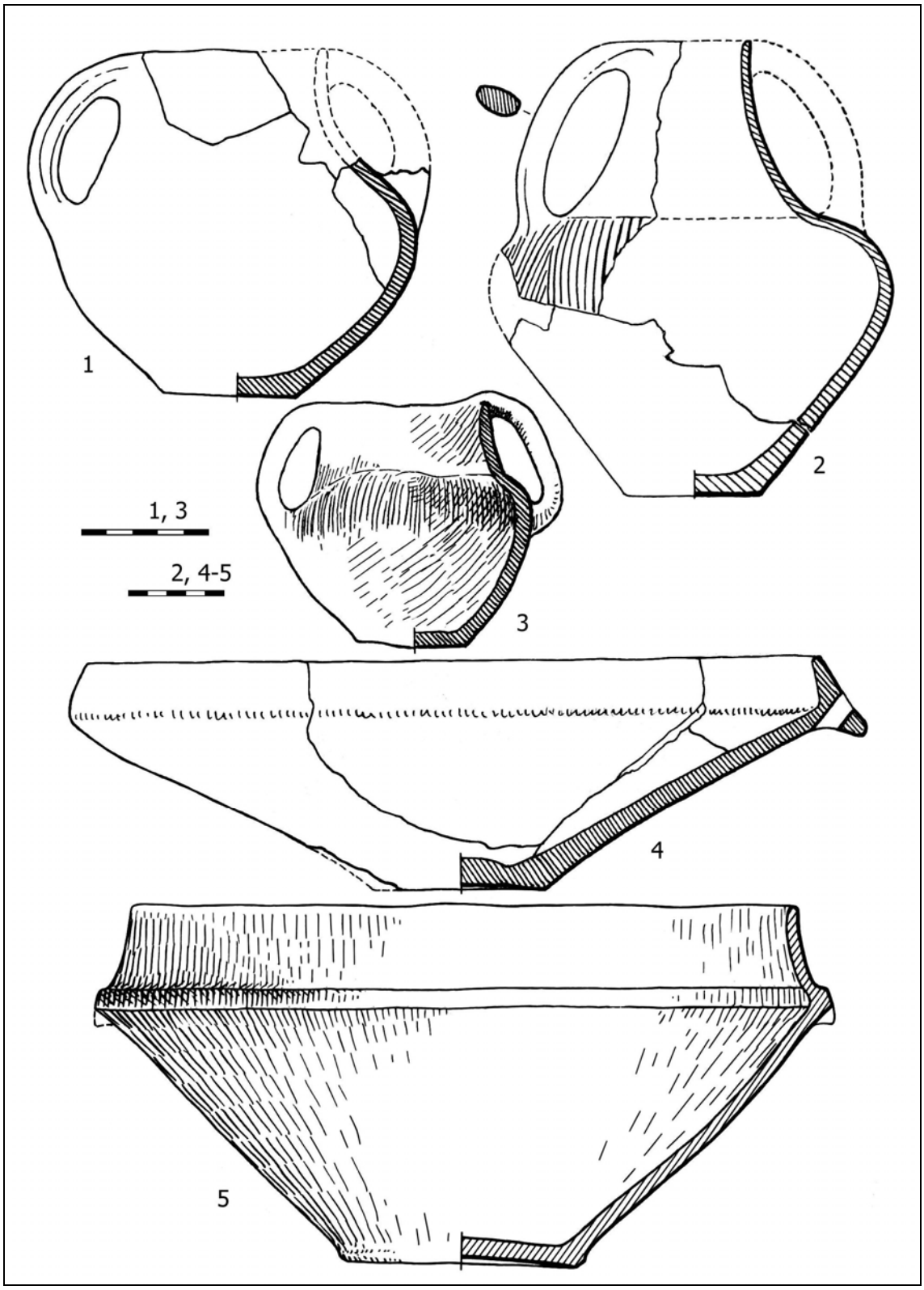

Fig. 25. Ceramică fără context arheologic.

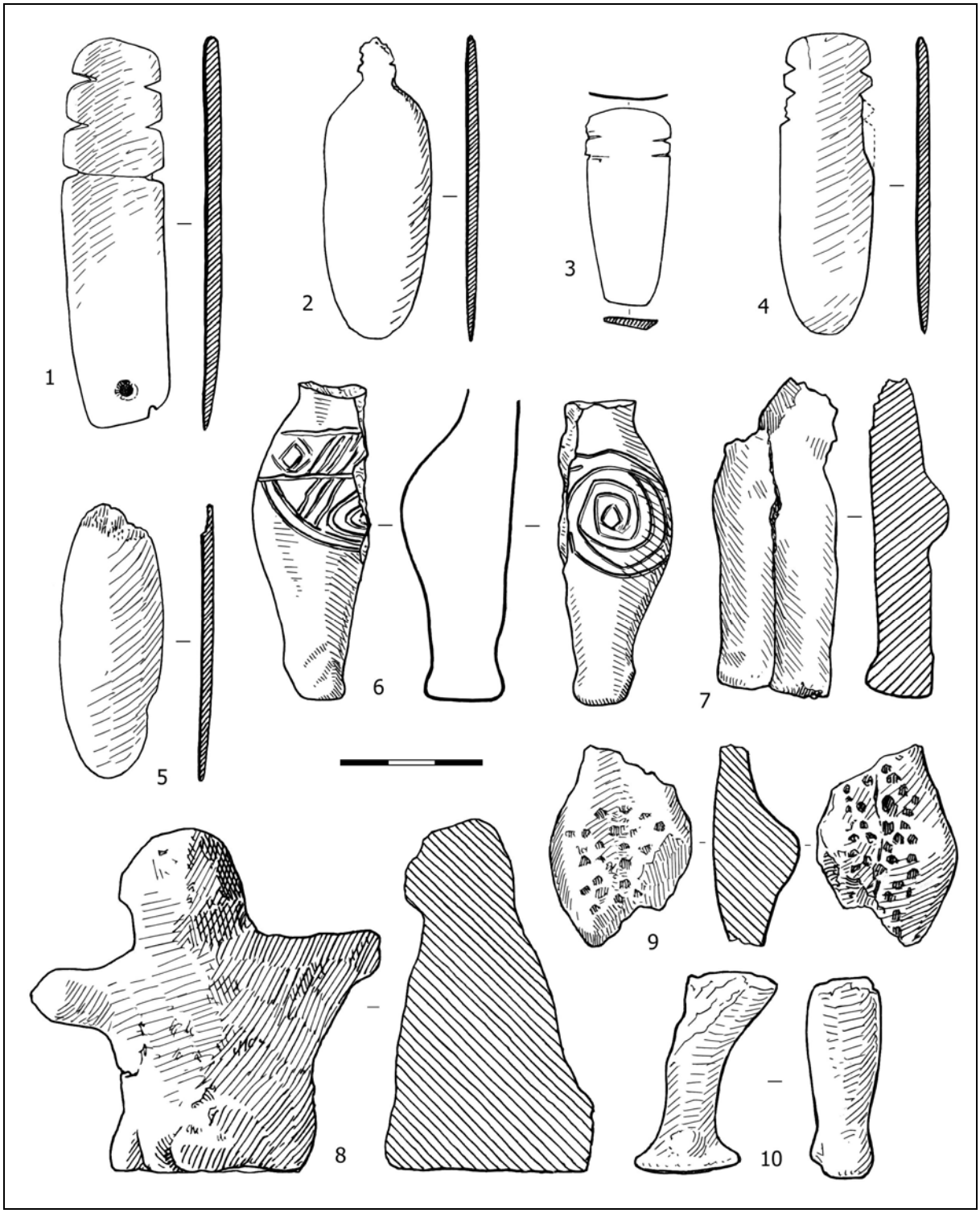

Fig. 26. Statuete antropomorfe: 1-5 de os; 6-10 de lut; 2, 4, 5, 8 din primul nivel; 1, 3, 10 din nivelul II.

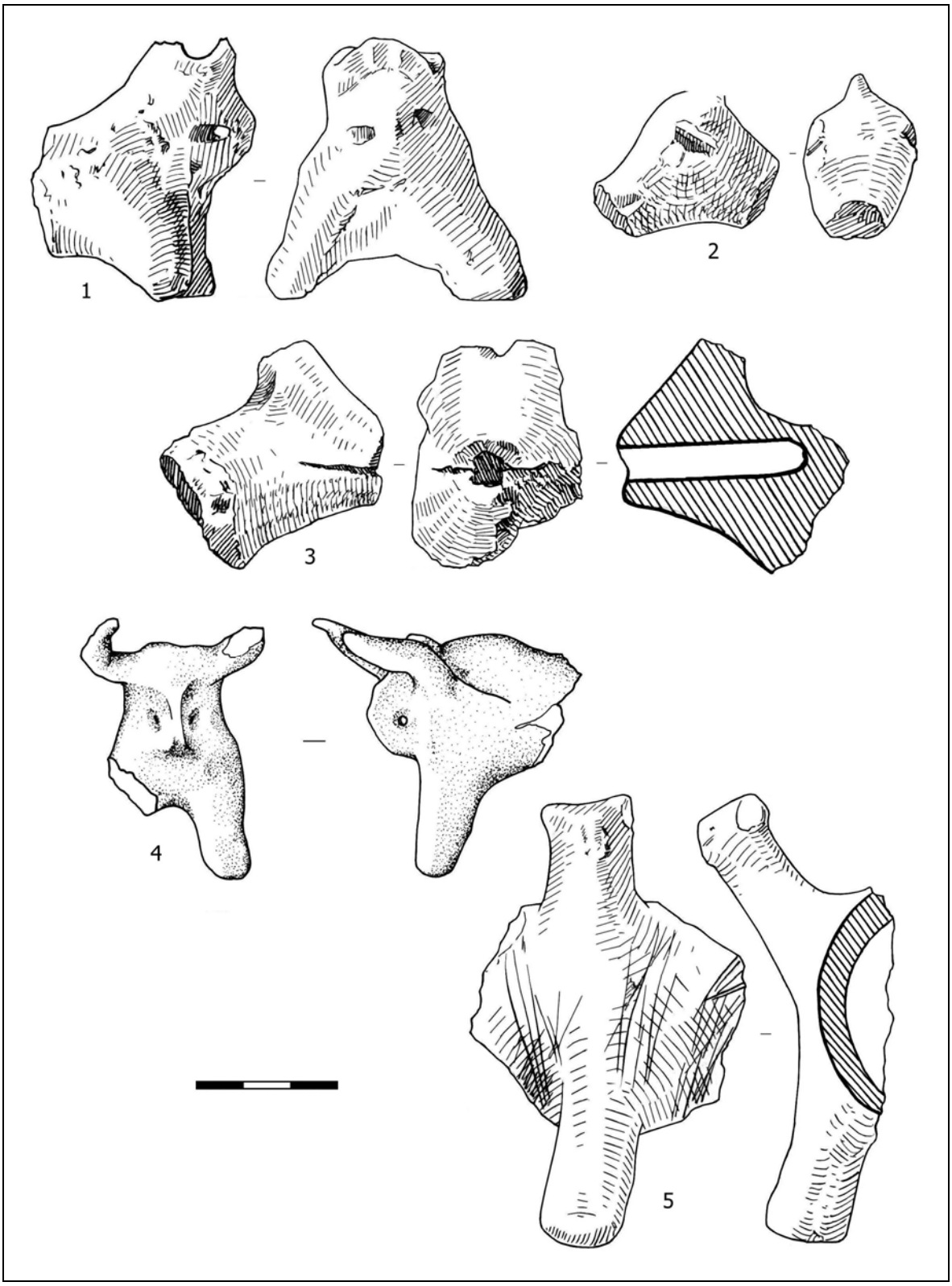

Fig. 27. Plastică zoomorfă: 2, 3 din primul nivel; 1, din nivelul II; 5, piesă cultura Vinča.

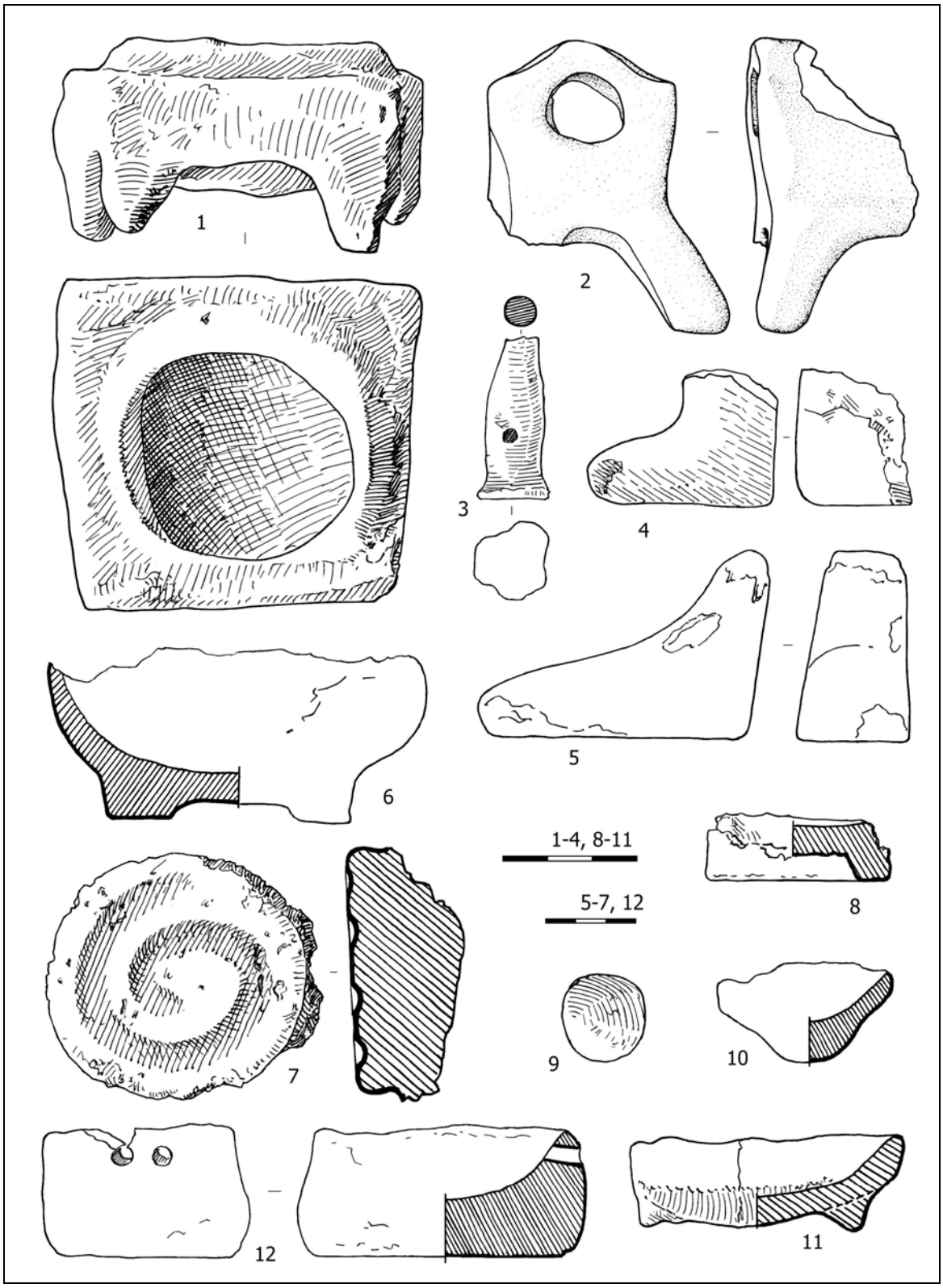

Fig. 28. Diverse piese ceramice; 1, 3, 5, 7, 12 din primul nivel.

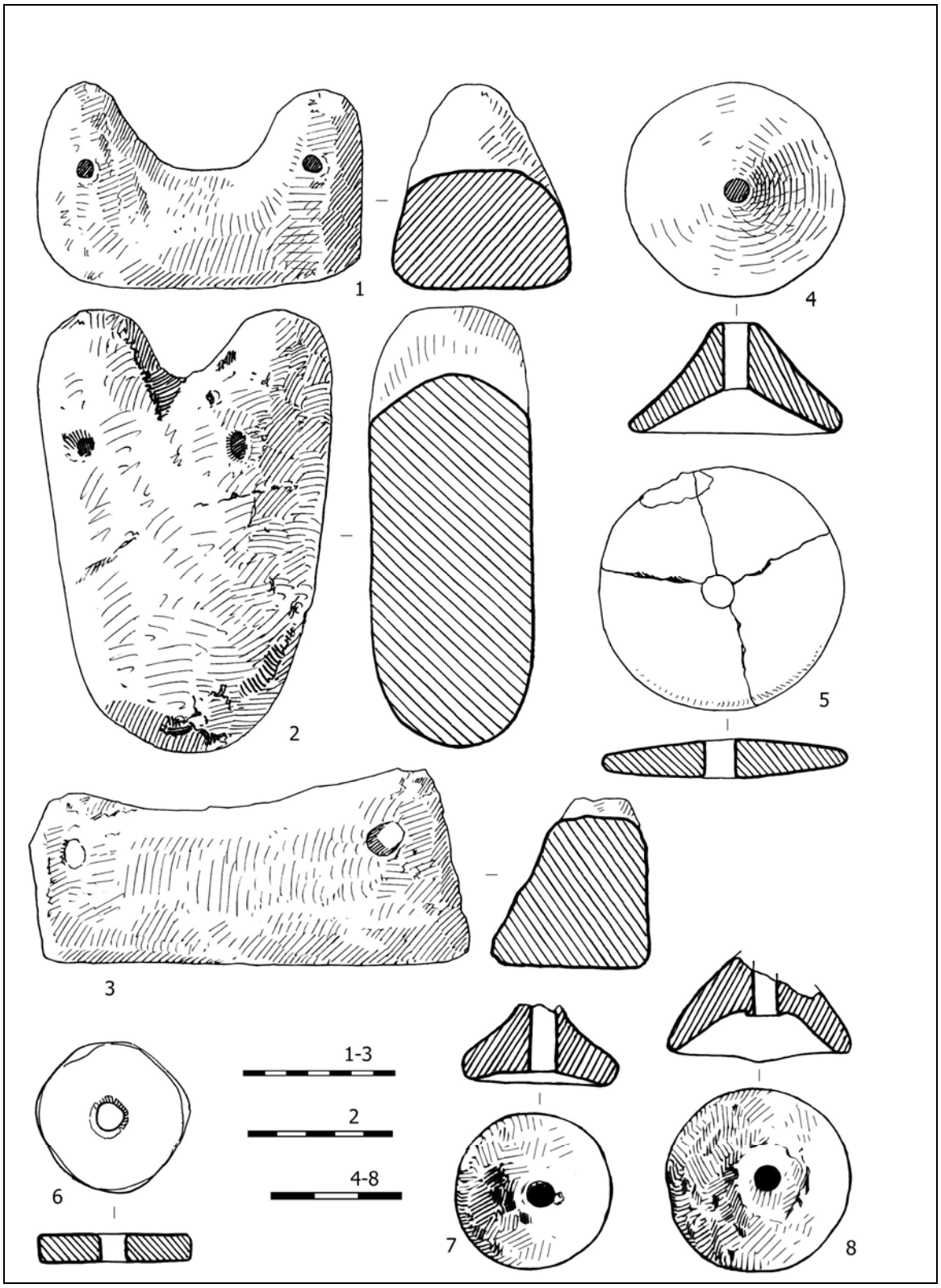

Fig. 29. Greutăţi şi fusaiole de lut; 2, 4, 6 din primul nivel.